

1.

GÜZEL SANATLAR İÇİNDE EDEBİYATIN YERİ

Sanat, bilim ve felsefe, insanoğlunun maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan, mazisi insanlık tarihi kadar eski olan etkinlik alanlarıdır. Tarih boyunca birbirlerini çeşitli açılardan etkileyen ama kendi sınırlarını da belirgin biçimde çizen bu etkinlik alanları, insanoğlunun, evreni ve kendini tanımaya, bunlarla ilgili duygu, düşünce ve hayallerini ifade etmesine ve geliştirmesine olanak sağlamıştır. Şimdi bu etkinlik alanlarından olan bilim ve sanatın belirgin özellikleri üzerinde duralım.

BİLİM

Bilimi, evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, bu alanda deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak araştırmalar yapan, elde ettiği sonuçları sistemli bilgilere dönüştüren ve buradan genel yasalar çıkarmaya yönelen çalışmalar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Bilim, yüzyıllar süren bilimsel bilgi üretme sürecinde kendi niteliğini, geleneklerini ve standartlarını oluşturmuştur. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Bilim olgusaldır. Bilimsel önermeler, doğrudan ya da dolaylı olarak gözlemlenebilir olguları ve gerçekleri dile getirir. Bilimsel bir önermenin doğru olması, o önermenin dile getirdiği olgunun var olmasına bağlıdır. Bunu kanıtlanmanın yolu da gözlem ve deney gibi bilimsel yöntemlerdir. Söz gelimi madde hâl değiştirdiğinde kütlelenin sabit kalması bilimsel bir olgudur. Bu durum maddenin hâl değiştirdiği her tepkimede gözlemlenebilir.

2. Bilim mantıksaldır. Bilimsel çalışmalarla ulaşılan sonuçlar her türlü çelişkidenden uzak, kendi içinde tutarlı olmak durumundadır. Aynı olguyla ilgili birbiriyle çelişen iki önerme aynı anda doğru kabul edilemez.

3. Bilim objektiftir. Bilim adamı, bilimsel çalışmalarını sırasında kişisel eğilim, istek ve ön yargılarının etkisinde kalmamaya çalışır; mümkün olduğunca nesnel davranır, olguları olduğu gibi saptamaya çalışır. Bu süreçte ulaştığı sonuçları, kamunun soruşturmasına açık ve elverişli olacak biçimde ifade eder.

4. Bilim eleştiricidir. Bilim, akla ne denli yatkın görünürse görünsün, ileri sürülen her iddia karşısında eleştirel bir tutum takınır. Bilimsel kuram ve görüşler, olgular tarafından desteklendiği sürece "doğru" kabul edilir. Yeni olguları açıklama gücü gösteremeyen ya da yeni bilimsel çalışmalar karşısında tutarsızlıkları olduğu ortaya çıkan her kuram, önceki statüsüne bakılmaksızın eleştirilir.

5. Bilim genelleyci ve sınıflandırıcıdır. Bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen veriler, mümkün olduğunca genelleştirilir ve sınıflandırılır. Söz gelimi biyoloji, canlıların benzeşen (beslenme, büyüme, üreme vb.) ve farklılaşan niteliklerini dikkate alarak bütün canlıları belli ölçütlere göre sınıflandırır.

6. Bilim seçicidir. Bilim evrendeki bütün olguları değil, önemli gördüklerini konu edinir.

7. Bilim birikimli bir süreçtir. Yeni bilgiler daha önceki bilgiler üzerine inşa edilir. Bu durum bilimde devamlılığı ve gelişmeyi sağlar.

8. Bilim evrenseldir. Bilim adamı deney ve gözlemlerini, ulaştığı bulguları; eleştirilebilmesi, denetlenebilmesi, aynen veya kısmen tekrarlanabilmesi için açık seçik raporlaştırır.

SANAT

Bugüne kadar sanatın pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardaki ortak noktalardan hareketle biz de sanatı şöyle tanımlayabiliriz: **Sanat; duygu, düşünce, coşku, hayal vb.nin çizgi, renk, biçim, ses, söz, ritim gibi unsurlarla güzel, özgün ve etkileyici biçimde ifade edilmesidir.**

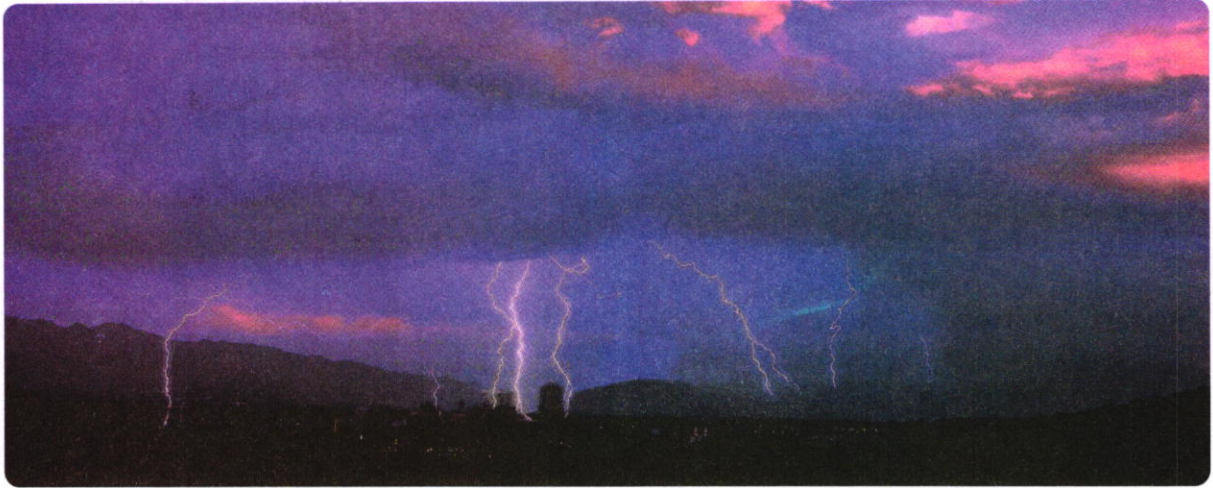
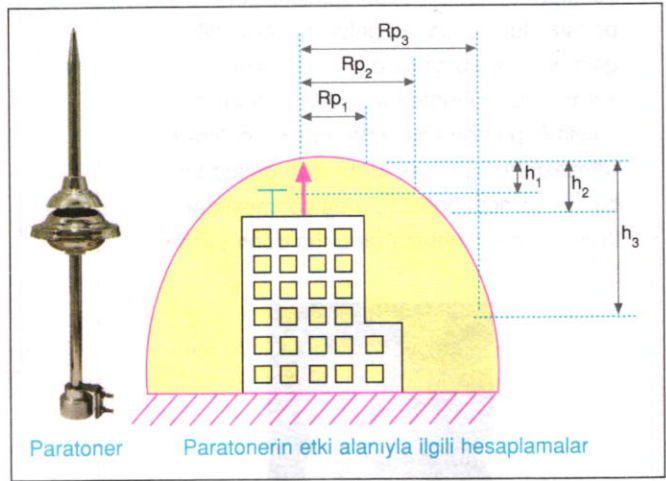
Günümüz Türkçesinde sanat kelimesinin çağrışım gücünden yararlanılarak **"insanları etkileme sanatı, güzel konuşma sanatı, yaşama sanatı"** gibi kelime grupları oluşturulmuştur. Bu kelime gruplarında sanat kelimesinin yer alması aslında sanatın özelliklerine ilişkin bazı ipuçları da vermektedir: Bir iş, meslek ya da harekette, güzel ve etkileyici niteliklerin bulunması, onu sanata yaklaştıran unsurlar arasındadır. Bu, şu demektir: İnsan bir işi ne kadar yüceltebiliyor, ona ne kadar **güzel, etkileyici ve özgün** bir hava katabiliyorsa, sanat gerçeğine de o kadar yaklaşıyordur. Yani sanatın ayırıcı özeliği; **günlük, basit, sıradan şeylerin üstünde** olmasıdır.

Bilimde nesnellik, objektiflik, mantıksallık gibi ilkeler; **sanatta kişisellik, öznellik, güzellik, yaratıcılık, biriciklik, sanatsal gerçeklik, kurmaca, hayal** gibi öğeler ön plandadır.

Sanatçının ve bilim adamının amaçları, kullandıkları yöntemler; olay, olgu, kişi, nesne vb.lerine bakış açıları birbirinden farklıdır: Bilim adamı deney ve gözlem yaparak açıklamak, sınıflandırmak, nedenleri ortaya çıkarmak; sanatçı ise özgün ve etkileyici eserler üreterek hissettirmek, betimlemek, çağrıştırmak, duygu dünyasına seslenmek vb. amaçlarla hareket eder. Bu farklılık, onların üretim süreçlerine, çalışmalarına, duyarlıklarına ve yapıtlarına yansır.

Söz gelimi bir gök olayı olan "yıldırım" karşısında bilim adamının tavrı, bu doğa olayının nedenlerini araştırmak, bundan korunmanın yollarını bulmaya çalışmaktır. Bilim adamı bu duyarlılıkla çalışarak paratoneri (yıldırımsavar) bulmuş ve bunun etki alanını formüllerle ifade etmiştir.

Sanatçılar, bu gök olayı karşısında bilim adamlarından farklı tavırlar takınarak ya teması doğrudan yıldırım olan sanat eserleri (şiiir, resim vb.) üretmiş ya da bundan dolayı yararlanarak "yıldırım"ı kendi duygu, düşünce ve hayal dünyalarını yansıtan birer imgeye dönüştürmüştür.

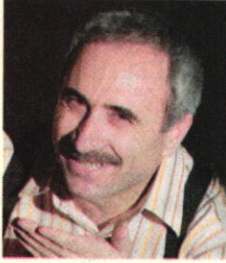

Şimdi içinde "yıldırım" kelimesinin geçtiği birkaç şiiir görelim.

GELMEDİN

gelmedin son hayal de yanıp yanıp kül oldu
bu deruni kavgada kırılan gönül oldu
şimdi menziller elem, yürek duman, sine çâk
devleri mahkum eden hayatım şimdi helâk
gelmedin yıldırımlar düştü hülyâlarım
nasıl kıydın be zalim masum rüyâlarım
sana doğru her adım neden hep ölüm sunar
seni her andığımda renk solar, desen yanar

hangi rüzgâr sabırla böyle koşar ardından
hangi el nakış nakış gergef dokur ardından
susarsam anlatır mı seni göklere tarih
bensiz olur mu sabah güler mi kara talih
gelmedin koptu zincir parçalandı anılar
sardı bütün ruhumu tükenmeyen ağırlar
kalbimin pembe köşkü harab oldu gelmedin
bahçesinde açan gül turab oldu gelmedin
bil ki kıyamet kopsa bu ateş sönmeyecek
heyhat! Şair mehtaba bir daha dönmeyecek

Nurullah Genç

KALDIRIMLAR

...
Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar
...

Necip Fazıl Kısakürek

AYRILIK SEVDAYA DAHİL

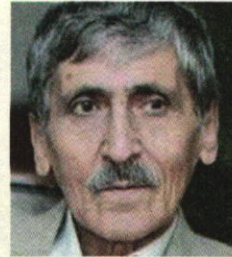
-1.
açılmış sarmaşık gülleri
kokularıyla baygın
en görkemli saatinde yıldız alacasının
gizli bir yılan gibi yuvalanmış
içimde keder
uzak bir telefonda ağlayan
yağmurlu genç kadın

-2.
rüzgâr
uzak karanlıklara sürmüş yıldızları
mor kıvılcımlar geçiyor
dağınık yalnızlığımdan
onu çok arıyorum onu çok arıyorum
her yerinde vücudumun
ağır yanık sızıları
bir yerlere yıldırım düşüyorum
ayrılığımızı hissettiğim an
demirler eriyor hırsımdan
...

Atilla İlhan

ŞİKÂYET

Yıldırımlar sağdım umut bahçeme
Hasretimi yangınlarla süsledim
Depremleri dost eyledim geceme
Yüreğimde fırtınalar besledim
Bekledim ki sen gelesin yanıma
Gelmiyorsun yetti gayri canıma
...

Abdurrahim Karakoç

Sanat, insanın varlık şartlarından biridir. İnsanoğlu bu gerçeğin farkına vardığı andan itibaren duygu, düşünce, hayal, coşku ve heyecanlarını ses, çizgi, renk gibi öğelerle güzel ve etkileyici biçimlerde ifade ederek sanat eserleri üretmiştir.

Avuçlarımda hâlâ sıcaklığın var inan

Küllihiçazkâr şarkısı Yusuf Nalbant
Usulü: Döyrek

A vuç la rım de hâ lâ sı cak lı ğın
sı cak lı ğın sı cak lı ğın var
I nan S A Z
u nut tum de se di lim ya lan ya lan
ya lan bil lâ hi ya lan S A Z
Has re tin dir i çim de
hep a lev hep a lev hep a lev a
lev ya nan S A Z

Avuçlarımda hâlâ sıcaklığın var inan
Unuttum dese dilim yalan, bilâhi yalan
Hasretindir içimde hep alev alev yanan
Unuttum dese dilim yalan, bilâhi yalan.

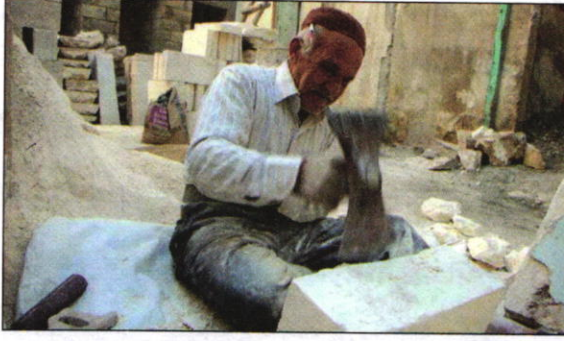
Her sanat eseri, insanla ya da insanın içli dışlı olduğu bir şeyle ilgilidir. Söz gelimi bir resim, kişinin kendisinin, yaşadığı çevrenin veya onunla ilgili soyut bir gerçeğin tuvale ya da kâğıda aktarılmasıdır. Bir tiyatro oyunu, gerçek hayatta da karşılaşılabilecek bazı olayların sahnede canlandırılmasıdır; bir şiir, bir şarkı ya doğadan edinilen izlenimlerin ya da doğrudan insan ruhunun estetik bir biçimde anlatılmasıdır.

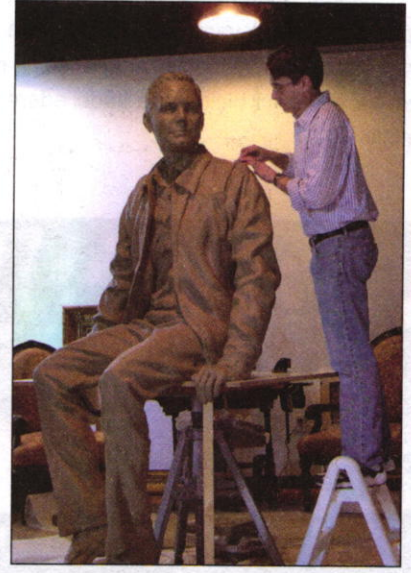
SANAT VE ZANAAT

“Sanat” kelimesi her ne kadar zanaatları ve güzel sanatları kapsayacak bir anlam genişliğine sahip olsa da günümüzde daha çok “güzel sanatlar”ı karşılayacak biçimde kullanılmaktadır. Yani günümüzde sanat denildiğinde aklımıza öncelikle edebiyat, müzik, resim gibi güzel sanatlar gelmektedir.

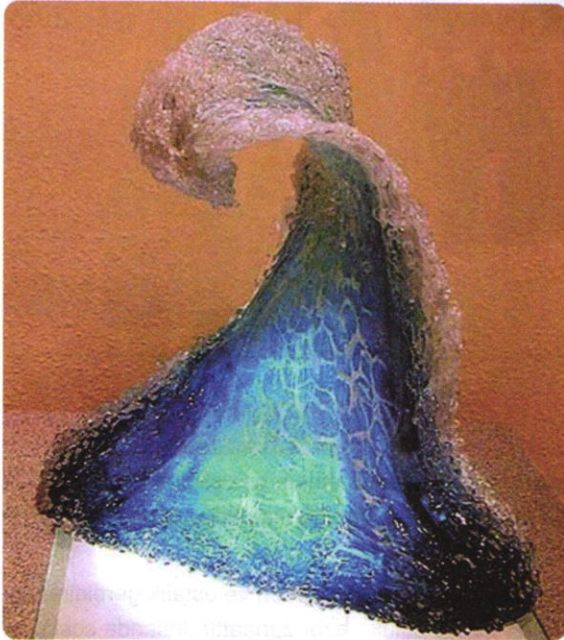
Maddeye dayalı gereksinimlerin karşılanması için yapılan; öğrenim, deneyim, beceri ve ustalık gerektiren işlere **zanaat** denir. Dokumacılık, kunduracılık, bakırcılık, sepetçilik, bastonculuk, birer zanaattır. İnsanda coşku ve hayranlık uyandıran edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro vb. ise güzel sanatlardır.

Bazı sanatçılarla zanaatkârlar aynı malzemeleri kullanırlar. Söz gelimi bir heykeltıraş, eserini oluştururken bazen bir taş ustasının, bazen bir marangozun, bazen de bir demircinin kullandığı malzemeyi kullanır. Aynı malzemeyi kullanmalarına, aynı malzemeye şekil vermelerine karşın bu kişilerin amaçları ve yöntemleri farklı olduğu için ortaya çıkan ürünler de birbirinden farklı olur.

Bir **zanaatkâr** olan demirci, marangoz ya da taş ustası; maddeyi, öncelikle faydalı olsun, insanın somut bir ihtiyacını karşılansın diye; bir **sanatçı** olan heykeltıraş ise öncelikle güzel, özgün ve etkileyici olsun diye işler. Bu amaç farklılığı aslında güzel sanatlarla zanaatlar arasındaki ayrımın da en belirgin göstergesidir. Bir üründe yaratıcılık, güzellik, özgünlük, etkileyicilik ne kadar belirginse o ürünün sanatsal değeri de o kadar belirgindir.

Her madde, sanatsal bir çaba sonucunda bir sanat eserine dönüştürülebilir. Cam, bu maddelerden biridir.

Bir ürünün ustalık gerektiren bir süreç sonucunda oluşturulması ve güzel olarak nitelenmesi o ürünün sanat eseri sayılması için yeterli değildir. Sanat eseri güzel ve etkileyici olmakla birlikte **biricik** de olmalıdır. Tüm özellikleriyle başka bir esere benzeyen, özgün bir tarafı bulunmayan bir ürüne sanat eseri denebilir. Bu bağlamda eski resimlerin benzerlerini neredeyse asıllarından ayırt edilemeyecek biçimde taklit ederek çoğaltma (reprodüksiyon) işini yapanlara gerçek anlamda ressam, gerçek anlamda sanatçı denebilir. Çünkü böyle bir beceriyi sergileyenler, ustalıklarını yalnızca yineleme bağlamında ortaya koymakta; yaratıcılık bağlamında ortaya "biriciklik" niteliğini taşıyan, daha önce var olmayan, özgün denebilecek eserler koyamamaktadır.

(Hattat Doğan Çilingir)

Hat; beyitlerin, özlü sözlerin, hadis ve ayetlerin Arap alfabesiyle ve güzel bir yazı stiliyle kâğıda aktarılması sanatıdır.

Yukarıda hat sanatı kullanılarak "Şefa'at Ya Rasulallah" yazılmıştır.

(Ebru Sanatçısı Mustafa Düzgünman)

Ebru; kitre (çalıdan çıkarılan bir tür yapıştırıcı), kola vb. yapıştırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine, neft yağı ile sulandırılmış yağlı boya damlatılarak kağıtların süslenmesi sanatıdır.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI

Güzel sanatlar çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Sanat eseri üretmede kullanılan malzemenin dikkate alındığı geleneksel sınıflandırmada güzel sanatlar üç ana başlık altında incelenir: **Görsel (plastik) sanatlar**, **İşitsel (fonetik) sanatlar** ve **dramatik (ritmik) sanatlar**.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI (GELENEKSEL YÖNTEM)

GÖRSEL (PLASTİK) SANATLAR (Maddeye Biçim Veren Sanatlar)

Resim
Heykel
Mimari
Kabartma
Hat
Tezhip
Minyatür

İŞİTSEL (FONETİK) SANATLAR (Sese, Söze Biçim Veren Sanatlar)

Edebiyat
Müzik

DRAMATİK (RİTMİK) SANATLAR (Harekete Biçim Veren Sanatlar)

Tiyatro
Bale
Dans
Opera
Sinema

Görsel (plastik) sanatlar, maddeye biçim veren sanatlardır. Bu madde taş, mermer, boya, çamur vb. olabilir. Görsel sanatlar, adından da anlaşılacağı üzere göze hitap eden sanatlardır.

İşitsel (fonetik) sanatlar sese biçim veren, malzemesi ses ve söz olan sanatlardır. Edebiyat, fonetik bir sanattır. Çünkü edebiyatın malzemesi, dildir. Dil ise seslere dayanan bir iletişim sistemidir.

Dramatik (ritmik) sanatlar, harekete biçim veren sanatlardır. Dramatik sanatların çoğunda hareket ögesinin yanında işitsel ve görsel öğeler de bulunur. Söz gelimi tiyatro, her ne kadar dramatik sanatlar içinde değerlendirilse de edebiyattan, dolayısıyla da fonetik sanatlardan ayrı düşünülemez. Çünkü birkaç modern tiyatro türü ha-

riç bütün tiyatro türlerinde diyaloglara, dolayısıyla da sese, söze, kelimelere, cümlelere yer verilir. Bu nedenle de tiyatro oyuncularının konuşmalarının ve hareketlerinin yer aldığı tiyatro metinleri, birer edebî metin kabul edilir. Benzer durumlar bale, dans, opera, sinema gibi sanat dalları için de söz konusudur. Söz gelimi sözlerinin tümü ya da büyük bölümü şarkı olarak söylenen, müziğe uyarlanmış sahne yapıtı olan "opera"da müzik, edebiyat ve dans iç içedir. Bu nedenle bu tür sanatları "karma sanatlar" başlığı altında sınıflandırmak da mümkündür.

Güzel sanatları, görsel, işitsel ve dramatik sanatlar biçiminde üçe ayıran geleneksel sınıflandırmanın bazı sanat dallarının sınıflandırılmasını zorlaştırması üzerine günümüzde yeni bir sınıflandırma yöntemi geliştirilmiştir. Bu modern yöntemde göre güzel sanatlar yedi başlık altında incelenmektedir:

1. **Yüzey sanatları:** İki boyutlu (en ve boy) yüzeyler (kâğıt, tuval, duvar, cam, deri, kumaş vb.) üzerine uygulanan sanatlar.
2. **Hacim sanatları:** Üç boyutlu sanatsal çalışmalar.
3. **Mekân sanatları:** İç ya da dış mekânı düzenleyen sanat dalları.
4. **Dil sanatları:** Edebiyat başlığı altında incelenebilecek sanatlar.
5. **Ses sanatları:** Müzik başlığı altında incelenebilecek sanatlar.
6. **Hareket sanatları:** İnsan bedeninin belli bir düzene (koreografi) göre belli hareketleri yapması esasına dayalı sanatlar.
7. **Dramatik sanatlar:** Eyleme dönüşmüş ifadelerle belli olay ve olguların canlandırılması esasına dayalı sanatlar.

- ★ İnsanlarda birtakım ince, yüksek ve temiz duygular vardır ki insan onlarla yaşar. İşte o ince, yüksek, derin ve temiz duyguları en fazla duyabilen ve diğer insanlara duyurabilen, şairdir.
- ★ Sanat, güzelliğin ifadesidir. Bu ifade sözle olursa şiir, ezgi ile olursa musiki, resim ile olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltıraşlık, bina ile olursa mimarlık olur.
- ★ Hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat sanatçı olamazsınız.
- ★ Bursa'da temsil veren tiyatro sanatçılarına söyledikleri: Sizleri çok takdir ederim. Devrimimizde sizin de önemli hizmetleriniz vardır. Sanatınızı meslek edinerek engelleri yenmeye kararlı olmanızı, arkadaşlarınızla samimi olarak geçinmenizi bilhassa öğütlerim. Sizin vatana en büyük hizmetiniz, Anadolu'muzu baştan başa dolaşıp halkımıza sanatın ne olduğunu anlatmanız olacaktır.
- ★ Sanatçı, toplumda uzun çalışma ve çabalardan sonra alnında ışığı ilk hisseden insandır.
- ★ Bir millet sanattan ve sanatçıdan yoksunsa tam bir hayata sahip olamaz.
- ★ Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.

K. Atatürk

EDEBİYAT

Edebiyat (yazın); duygu, düşünce, olay ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ya da yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır. Bu sanat kullanılarak ortaya konan metinlere **edebî (yazınsal) metin** denir.

Bir tarih, fizik ya da felsefe metni ile bir şiir, roman ya da hikâye metnini karşılaştırdığımızda edebiyatın ne olduğunu daha iyi anlarız. Öğretici metinlerden olan tarih, fizik, felsefe vb. metinlerde temel amaç bir konuya açıklık getirmek, herhangi bir konuda bilgi vermek ya da bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamaktır. Edebî metinlerde ise temel amaç, edebiyat sanatının olanaklarından yararlanarak duygu, düşünce, olay ve hayalleri özgün, etkileyici ve güzel bir dille ifade etmektir. Edebiyat, kişinin düşünce dünyasından çok duygu ve hayal dünyasına seslenen bir sanattır.

2.

EDEBİYATIN BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

Her edebiyat eseri **doğrudan ya da dolaylı olarak insanı konu alır, insanla ilişkili bir gerçeği ya da hayali yansıtır**. Bu bağlamda insana özgü gerçekleri dile getirmek isteyen bir edebiyatçı, bazı konularda gözlem ve araştırma yapabilir; insanı konu alan bazı bilim dallarından çeşitli biçimlerde yararlanabilir.

Söz gelimi oluşturduğu eserdeki kişilerin ruhsal durumlarını betimlemek isteyen bir romancı, insan davranışlarıyla ilgili gözlemler yapabilir ya da psikoloji biliminden yararlanabilir. Eserlerinde felsefi gerçeklere göndermeler yapmak isteyen bir edebiyatçı felsefe metinlerine başvurabilir. Tarihsel kişilikleri birer roman kahramanına dönüştürmek isteyen bir romancı, tarih biliminden; toplumsal konu ve sorunlara değinen romanlar yazmak isteyen bir edebiyatçı da sosyoloji biliminden yararlanabilir. Bu noktada şunu akıldan çıkarmamak gerekir: Edebiyatçı, bütün bunları, insana özgü gerçeklikleri kavramak ve bunları edebiyat sanatının olanakları içinde **yeniden yaratmak** için yapar. Yani o, bu bilim dallarıyla ilgili pek çok araştırma yapsa da sonuçta bir edebiyatçıdır, bir sanatçıdır. Onun eserleri de bilimsel metin değil, kurmacaya dayalı birer edebî metindir.

3. DİLİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Dil, insanların seslerden yararlanarak birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan bir sistemdir. İnsan hayatının merkezinde yer alan dil, kişinin, kendisini, sosyal çevresini ve evreni tanımasını ve içinde yaşadığı toplumun geçmiş birikimlerini özümsemesini sağlar. İnsanoğlu, **göstergelerden oluşan bir sistem** olan dili, içinde bulunduğu toplumun ana dili olarak hazır bulur. Zamanla bu dili öğrenir; duygu, düşünce ve isteklerini bu dille yani ana dille çevresindekilere iletir.

İnsanın en ayırt edici özelliklerinden biri, düşünen bir varlık olmasıdır. Düşünme, olaylar ve varlıklar arasında bağ kurmadır. Varlık ve hareketleri, düşünce dünyasına taşıyan, dildir. Düşünce, soyut bir kavramdır, onu yalnızca dil ile belli bir şekle sokmak ve somutlaştırmak mümkündür. Bu nedenle Alman filozofu Heidegger, **"Dil, düşüncenin evidir."** demiştir.

İnsan, hayatı boyunca duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacı hisseder. İnsanın bu ihtiyacını karşılamaının en doğal ve kolay yöntemi, konuştuğu dilden yararlanmaktır.

İnsanların birbirlerini anlamasını ve toplumsal yaşamın belli bir düzene göre sürdürülmesini sağlayan dil, hayatın her alanında varlığını hissettirir. Evde, okulda, sokakta, çarşıda, iş yerinde, kısaca her yerde aynı dili kullanarak anlaşılan bireyler arasında toplumsal ilişkiler güçlenir. Dilin bu toplumsal işlevi, çoğu yerde bireysel işlevinin önüne geçer. Dil, insan topluluklarının millet olmasını sağlar; bireylere aidiyet duygusu, toplamlara millet olma bilinci kazandırır.

✓ Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç; kendine özgü kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, bilinmeyen zamanlarda temeli atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş toplumsal bir kurumdur.

Muharrem ERGİN

✓ Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır.

Doğan AKSAN

✓ Dil, bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından ortak öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir.

Zeynep KORKMAZ

KÜLTÜR

"TDK Türkçe Sözlük"te "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" sözleriyle tanımlanan "kültür"ü bugüne kadar pek çok düşünür de kendine göre tanımlamıştır. Bu tanımlardan birkaçına göz atalım:

Kültür (hars), bir milletin dinî, ahlâki, hukuki, muakalevi (entelektüel), bedii (estetik), lisani (dilsel), iktisadi (ekonomik), fennî (bilimsel) hayatlarının ahenkli mecmuasıdır (toplamıdır).

Ziya GÖKALP

Kültür, bir topluluğu, bir milleti millet yapan, onu başka milletlerden ayıran hayat tezahürlerinin bütünüdür. Bu hayat tezahürleri her milletin kendine has olan millî değerleridir.

Muharrem ERGİN

Kültür denilince karşımıza bir yığın hadise çıkar. Bir toplumda, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramı içrisine girer.

Mehmet KAPLAN

Kültür, bir milletin bütün fertlerinin yer aldığı manevi hayattır.

F. A. WOLF

Kültür, bir topluluktaki gelenek, görenek, davranış tarzları, kurum ve kuruluşlardan oluşan uyumlu bütündür.

R. THURNWALD

Kültür; bilgiyi, imanı, sanatı, ahlâki, hukuku, örf-âdeti ve insanın toplumun bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün maharet ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.

E. B. TAYLOR

Kültür bir toplumun yaşama tarzıdır.

C. WIESLER

Kültür, atalardan gelen maddi ve manevi değerlerin toplamıdır.

E. SAPIR

Tarihin derinliklerinden süzülüp gelen; zamanın ve ihtiyaçların doğurduğu, şuurlu tercihlerle manalı ve zengin bir sentez oluşturan; sistemli ve sistemsiz şekilde nesilden nesle aktarılan; bu suretle her insanda mensubiyet duygusu, kimlik şuuru kazanılmasını sağlayan; insana çevreyi ve şartları değiştirme gücü veren; nesillerin yaşadıkları zamana ve geleceğe bakışları sırasında "geçmişe atıf" düşüncesini geliştiren inanışların, kabul lenişlerin, yaşama şekillerinin bütününe kültür denir.

Sadık Kemal TURAL

Kültürü var eden unsurlardan biri olan dil aynı zamanda kültürü var eden edebiyat, din, gelenek, görenek gibi diğer unsurların da taşıyıcısıdır.

Tarihsel süreç içinde birçok millet, yaşamı ve yaşam ötesini diğer milletlerden farklı biçimlerde algılamış ve yorumlamış; buna bağlı olarak da farklı yaşam biçimleri oluşturmuştur. Bu farklılıklar, o milletlerin dillerine ve dilleri ile oluşturdukları edebî, dinsel, felsefi, bilimsel vb. metinlere de yansımıştır. Bu bağlamda dil, tinsel (manevî-kültürel) alanın oluşmasını sağlayarak bireylerin hem kültürel kimliklerini oluşturmuş hem de bunu ifade etmelerine olanak sağlamıştır.

Kültür, sürekliliğini kuşaktan kuşağa aktarılmasına borçludur. Bu aktarmada en önemli araç, kültür taşıyıcı eserlerdir. Bir şarkı, bir türkü, bir şiir, bir halk hikâyesi bu anlamda büyük önem taşır. Bu eserlerin oluşmasında ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında dil çok önemli bir işlev üstlenir. Bu bağlamda dil için, **kültüre ait bütün değerleri bünyesinde barındıran bir hazinedir**, demek yanlış olmaz.

Bir şair duygu, düşünce, coşku ve hayallerini ancak ana diliyle kendi milletinin fertlerine ulaştırabilir. Bir yazar, bir bilim adamı, bir devlet adamı, bir filozof, görüşlerini topluma ancak dil aracılığıyla yayabilir. Milletimizin hoşgörüyü dayalı din ve insan algısı Yunus Emre'nin ilahilerinde, özgürlük aşkı ve vatan sevgisi Mehmet Âkif'in İstiklal Marşı'nda, İstanbul sevgisi Yahya Kemal'in şiirlerinde somutlaşmıştır. Bu duyguların gelecek kuşaklara aktarılacak yaşatılması, böylelikle de millî kültürün devamlılığı dil ile mümkün olmaktadır.

Bazı eserler, Türk kültürünün oluşması ve günümüze kadar ulaşması noktasında çok önemli işlevler üstlenmişlerdir. Türk dilinin ilk yazılı metinleri olan **Köktürk Yazıtları**, bunlar arasında sayılabilir. Köktürklerin varlığı, sorunları, yöneticileri, yönetim anlayışları, dilleri, inançları vb. hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayan bu metinler, VIII. yüzyılda oluşturulmuştur.

Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı "**Divânü Lûgâti't-Türk**" de dilimiz ve kültürümüz açısından son derece önemli bir eserdir. Türk dilinin ilk sözlüğü olan "**Divânü Lûgâti't-Türk**", bir sözlük olmanın yanı sıra yaklaşık 1000 yıl öncesinin Türk dünyasıyla ilgili çok önemli bilgiler de içermektedir. Bu eser oluşturulmasa, o zamanki Türklerin yaşama şekilleri, dünya görüşleri, gelenek ve göreneklere, kullandıkları kelimeler, söyledikleri şiirler belki de hiçbir zaman bilinmeyecek, bu da kültürün aktarılmasındaki önemli bir köprünün yıkılması anlamına gelecekti.

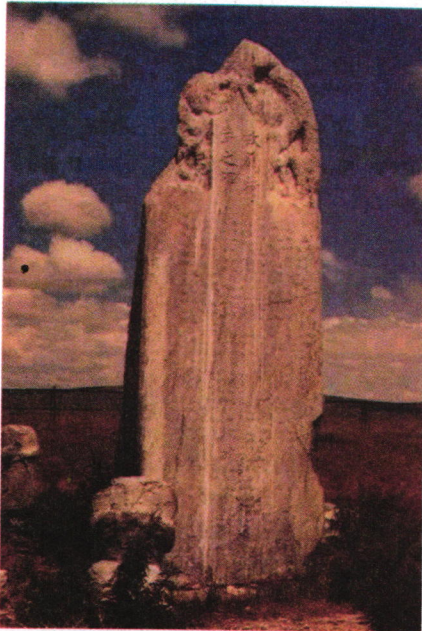
Dil, sadece yazılı metinler aracılığıyla değil, sözlü ürünler aracılığıyla da kültürün oluşmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar. Nitekim milletimizin geleneklerinin, değer yargılarının, binlerce yıllık hayat tecrübelerinin en özlü ifadeleri, kuşaktan kuşağa çoğunlukla mani, türkü, atasözü, deyim gibi sözlü ürünlerle aktarılmıştır.

Dilin kültür taşıyıcılık işlevi sadece bizim milletimize özgü değildir. Bugün millet dediğimiz ne kadar topluluk varsa o kadar da millî kültür vardır. Onların da kültürlerinin oluşmasında ve yeni nesillere aktarılmasında en büyük işlevi, kendi ana dilleri görmüştür.

Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Yağ ile bal ede bir söz

Yunus Emre

Kül Tigin Yazıtı

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

Yunus Emre

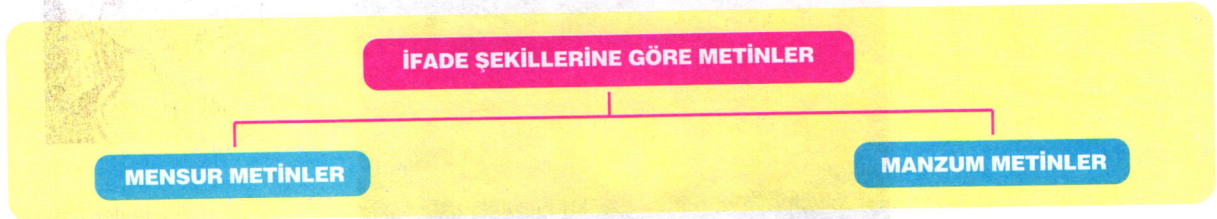
4.

METİN

Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütününe metin denir. Metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan cümleler ya da mısralar dizisidir. Bir cümleler/mısralar dizisine "metin" denilebilmesi için bunların rastlantısal olarak değil, belli bir düzen içinde art arda getirilmesi gerekir.

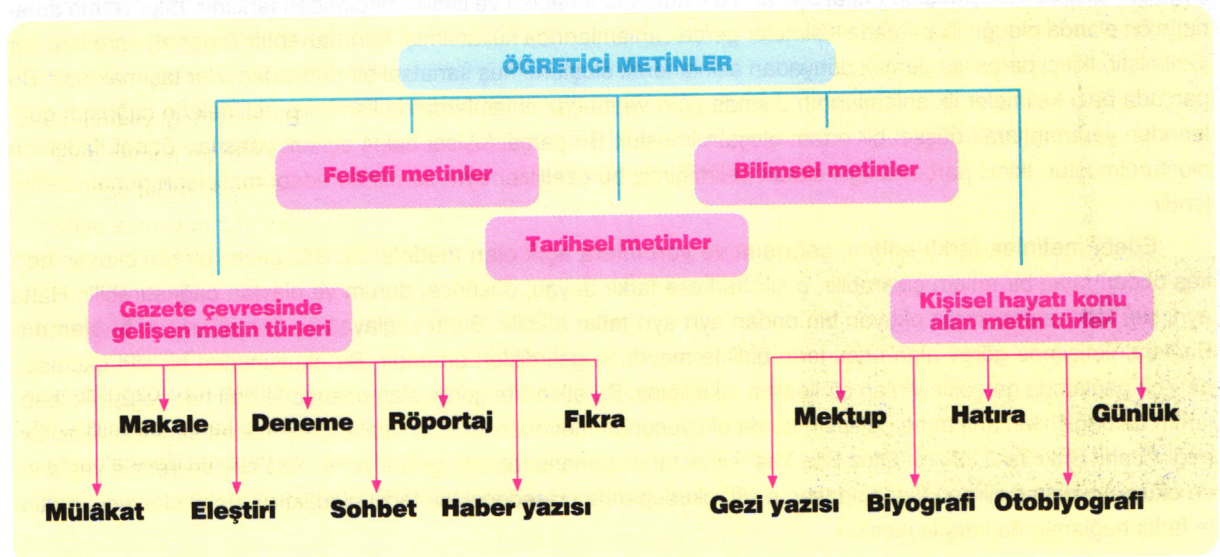
Her metin, dilsel bir bütünlüktür. Bir metni oluşturan kelime, cümle ve paragrafların her birinin başlı başına anlam taşıması gibi metnin kendisi de başlı başına bir anlam taşır. Bir metnin anlamı, kendisini oluşturan kelime, cümle ve paragrafların anlamlarının toplamından farklı, daha bütünsel bir anlamdır. Metin (bütün), cümlelerden/mısralardan (parçalardan) oluşan ama cümlelerin/mısraların (parçaların) toplamından farklı bir değer taşıyan bir dilsel düzenlemedir.

Her metin, bir iletişim aracıdır. Her metnin doğrudan ya da dolaylı olarak taşıdığı bir ileti vardır. Bu ileti, bir tema ya da ana düşünce etrafında birleşmiş; birbirine anlam ve şekilce bağlı anlamlı dil birliklerinden (kelimeler, kelime grupları, cümleler vb.) yararlanılarak ifade edilir.

Metinler gerçeklikle ilişkileri, işlevleri ve yazılış amaçları bakımından temelde ikiye ayrılır: Öğretici metinler ve edebî (sanatsal) metinler.

Haber ve bilgi vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak vb. amaçlarla kaleme alınan metinlere **öğretici metinler** denir. Adından da anlaşılacağı üzere bu tür metinlerde temel amaç, okuyucuya bir şeyleri öğretmektir. Öğretici metinlerde çoğunlukla nesnel yargılara yer verilir, yalın ve anlaşılır bir dil kullanılır. Kelimeler, yan ve mecaz anlamlarından çok, gerçek anlamlarıyla kullanılır; sanatlı ifadelere başvurulmaktan kaçınılır. Bu tür metinlerde dil, çoğunlukla göndergesel işlevde kullanılır.

5.

EDEBÎ METİN

Edebiyat (yazın) sanatından yararlanılarak oluşturulan metinlere edebî (yazınsal) metin denir. Edebî metinlerde kelime, cümle ve mısraların önemli bir bölümü, günlük dildeki anlamlarından sıyrılarak yan anlam değeri kazanır. Bu tür metinlerde; sezdirme, hissettirme, çağrıştıma ön planda tutulur; dilin şiirsel işlevinden yararlanır, imgeler oluşturulur, kurmaca dünyalar yaratılır.

3765 km² alanı ile Türkiye'nin en büyük gölü olan Van Gölü, oluşum açısından tektonik ve volkanik bir set gölüdür. Deniz seviyesinden yüksekliği 1700 metredir, derinliği 100 metreyi aşmaktadır. Van Gölü üzerinde Tatvan-Van arasında feribot seferleri yapılmaktadır. Göçmen kuşların önemli yaşam alanlarından olan sodalı Van Gölü'nde inci kefalı olarak bilinen bir balık türü de yaşamaktadır.

Turna katarları geçiyordu gölün üstünden, gölgeleri maviye dönüşerek. Van Gölü, günün her anında bir renk cümbüşünde yunup arınıyordu. Bir bakmışsın, göl bir anda som turuncuya kesmiş. Bir bakmışsın, gölün ucundan bir mor şimşegi girmiş, bütün gölü som mora boyayarak öteki ucundan çıkmış, ak köpüklü dalgalarla bütün gölü süsleyerek.

Yukarıdaki iki metin parçasının da teması Van Gölü'dür. İki parça da anlam ve biçimce birbirine sıkı sıkıya bağlı cümlelerden oluşmuştur. Fakat bunların oluşturulma amaçları ve iletileri birbirinden farklıdır. Bilgi verme amacının ön planda olduğu ilk parçada kelimeler gerçek anlamlarında kullanılmış, **kanıtlanabilir (nesnel)** yargılara yer verilmiştir. İkinci parça ise gerçek dünyadan esinlenerek oluşturulmuş sanatsal bir dünyadan izler taşımaktadır. Bu parçada bazı kelimeler ilk anlamlarının dışında (yan ve mecaz anlamlarda) kullanılmış, kelimelerin çağrışım güçlerinden yararlanılarak düşsel bir ortam oluşturulmuştur. Bu parça, kişisel bakış açısını yansıtan **öznel** ifadelerle oluşturulmuştur. İkinci parçayla ilgili olarak belirttiğimiz bu özellikler aynı zamanda edebî metinlerin genel özellikleridir.

Edebî metinler, farklı anlam, çağrışım ve yorumlara açık olan metinlerdir. Söz gelimi bir şiiri okuyan herkes ondan farklı bir anlam çıkarabilir, o şiir herkese farklı duygu, düşünce, durum ve olayları çağrıştıracaktır. Hatta aynı şiiri farklı zamanlarda okuyan biri ondan ayrı ayrı tatlar alabilir. Bunu sağlayan en önemli unsur, **bağlamdır**. Bağlam, iletişimde görev alan unsurların birlikte meydana getirdikleri ortamdır. Bir okuyucunun bir şiiri okuması, belli bir bağlamda gerçekleştirilen bir iletişim etkinliğidir. Bu etkinlikte görev alan unsurlarla ilgili her değişiklik, bağlamın da değişmesi anlamına gelecek, bu da okuyucunun metinden farklı anlamlar çıkarmasını sağlayacaktır. Örneğin Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Otuz Beş Yaş" şiirini farklı zamanlarda söz gelimi yirmi, otuz beş ve yetmiş yaşlarında okuyan birinin o şiirden alacağı tatlar, o şiiri okuduğunda hissedecekleri farklı olacaktır. Çünkü okuyucu, metinle farklı bağlamlarda karşılaşacaktır.

OTUZ BEŞ YAŞ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafîle bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkıımız;
Hatırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız,
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze, ölen kim?
Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar?

Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak.
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı Tarancı

İnsanoğlu çağlar boyunca kendisini ve doğayı ya anlatarak ya göstererek ya da coşku ile dile getirerek ifade etmiş; bunu yaparken de edebî metinleri kullanmıştır. Edebî metinlerde bu anlatım tarzlarının kullanılmasına bağlı olarak çeşitli edebî türler ortaya çıkmıştır.

Anlatma ile destandan modern romana kadar oluşan metinler, gösterme ile ilk tiyatro denemelerinden günümüze kadar gerçekleşen tiyatro metinleri, coşku ile dile getirme ile de her türlü şiir ortaya konmuştur.

SANAT METİNLERİ (EDEBİ METİNLER)

Coşku ve heyecanı dile getiren metinler

Her tür şiir

Serbest şiir
Koşma
Kaside
Sone
Sagu
Gazel
Semai
Murabba

Olay çevresinde gelişen edebî metinler

Anlatmaya bağlı edebî metinler

Manzum hikâye
Destan
Masal
Fabl
Öykü
Roman
Mesnevi
Halk hikâyesi

Göstermeye bağlı edebî metinler

Köy seyirlik oyunları
Orta oyunu
Meddah
Dram
Trajedi
Komedi
Karagöz
Modern tiyatro

6.

EDEBİYAT VE GERÇEKLİK

Edebî metinler, insana ve dış dünyaya özgü her türlü gerçekliğin duygu ve düşünce öğeleriyle birleştirilip kurmaca bir dünyada yeniden yaratılmasıyla oluşturulur. **Kurmaca dünya, gerçek olandan hareketle ve gerçek olanla ilişkilendirilerek kurulan hayalî dünya demektir.** Edebî metin, kurmaca olması yönüyle hayal gücünden az ya da çok ama mutlaka yararlanmak durumundadır.

Edebî metin, yazıldığı dönemin bilimsel, felsefi, teknik ve sosyal alandaki verilerinden yararlanabilir; somut gerçeklerini, siyasî tartışmalarını, sosyal sorunlarını konu edinebilir. Bu bağlamda edebî metinler, insana ve dış dünyaya özgü her türlü gerçekliği dile getirmeleri bakımından somut dünyanın gerçekleriyle iç içedir. Ama bu iç içelikten, edebî metinde yaratılan dünyanın gerçek dünyayla her anlamda örtüşmesi gerektiği anlamı çıkmaz. Edebî metin, içinde bulunulan zaman ve mekânla ilişkili olmakla birlikte bu dünyanın sınırlarını aşan, imgelerle zenginleşen, insanın daha çok düş gücüne seslenen, okuyucuda estetik hazlar uyandıran bir yapıya ve anlatıma sahiptir.

Edebî metinlerin teması olan bazı olay ve durumlar, öğretici metinlerde de ele alınabilir. Söz gelimi bir romanda anlatılan kişiler, mekânlar, olaylar, bir tarih kitabında da anlatılabilir. Ama tarihçi bunları anlatırken bilimsel bakış açısının dışına çıkmamaya özen gösterir, yaşamışlığı kesin olan olayları ve gerçek kişileri anlatır. Edebiyatçı ise bu gerçeklerden yararlanır ama bunları olduğu gibi anlatmaz. Bir romanda anlatılan olay, kişi, mekân ve nesnelerin gerçekliği, o romanın ilk sayfasıyla son sayfası arasında yer alan **kurmaca dünyanın sanatsal gerçekliği** bağlamında bir anlam ve değer ifade eder.

RUBAİLER

Amin Maaouf

Yel eser, umutlar savrulur gider
Sensiz bensiz kalır bağlar bahçeler
Altın gümüş nen varsa harcamaya bak
Ölür gidersin, düşmanın gelir yer

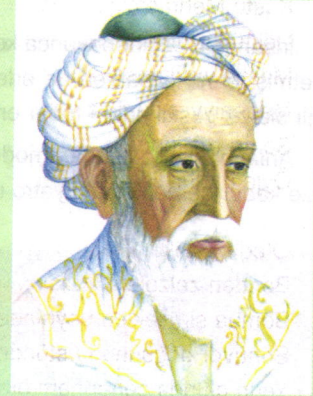
★ ★ ★

Sevgili, seninle ben pergel gibiyiz
İki başımız var, bir tek bedenimiz
Ne kadar dönersem döneyim çevrende
Er geç baş başa verecek değil miyiz

★ ★ ★

Ne bilginler geldi, neler buldular
Mumlar gibi dünyaya ışık saldılar
Hangisi yarıp geçti bu karanlığı
Birer masal söyleyip uyuyakaldılar

Ömer Hayyam

Ömer Hayyam

Amin Maaouf, "Semerkant" isimli romanında Ömer Hayyam'ın yaşamından 11. yüzyıl İslam coğrafyasındaki siyasî ve dinî çekişmelere, Hasan Sabbah'ın Alamut Kalesi'nde gerçekleşen olaylardan 20. yüzyıl başlarında İran'da yaşanan siyasî gelişmelere kadar pek çok tarihsel gerçekliği, edebiyat sanatının olanaklarından ve kendi düş gücünden yararlanarak yeniden yaratmıştır.

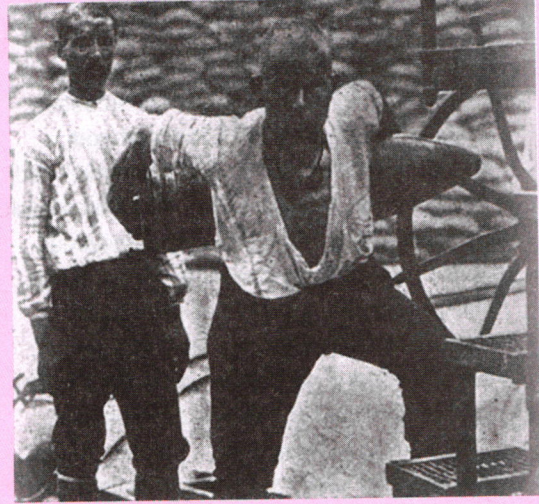
Öğretici metinlerde dile getirilenler, gerçek dünyadaki karşılıklarına bakılarak doğruluk-yanlışlık ölçütüne göre değerlendirilebilir. Edebî metinlerde böyle bir değerlendirme ölçütü yoktur. Yani **edebî metinlerde dile getirilenler, doğruluk-yanlışlık ölçütüne göre değerlendirilemez.** Bu metinlerde dile getirilenler ancak sanatsal niteliklerinin düzeyine, ölçüsüne ve özgünlüğüne bakılarak değerlendirilebilir.

Millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un "Çanakkale Şehitlerine" isimli şiiri, oluşturulduğu dönemin gerçeklerini konu edinen edebî bir metindir.

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE

Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesîf orduların yükleniyor dördü beşi.
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde-gösterdiği vahşetle "Bu bir Avrupalı!"
Dedirir: Yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yahud kafesi!
Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi, tûfan gibi mahşer mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşında,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk:
Sâde bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâuna da züldür bu rezil istilâ!
Ah, o yirminci asır yok mu, o mahlûk-i asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkıyla, seffil,
Kustu Mehmetçiğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Maske yırtılmasa hâlâ bize âfetti o yüz...
Medeniyet denilen kahbe, hakikat, yüz­süz.
Sonra mel'undaki tahribe müvekkel esbâb,
Öyle müthiş ki: Eder her biri bir mülkû harâb.

Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lâğam,
Atılan her lâğamın yaktığı, yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkâz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vâdilere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız teyyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağan mermiler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehîde güler!

Rumeli Mecidiye Tabyası'nda ayakta kalabilen tek top vardı. Onun da mermi kaldıran vinci bozulmuştu. Seyit Onbaşı büyük bir güçle 215 okkalık mermiyi üç kez kaldırarak namlunun ucuna sürmüş ve bu kahramanlığı ile Ocean gemisi büyük bir yara almıştı.

kesîf: Yoğun, kalabalık, sert.

tehaşşüd: Birikme, yığılma, toplanma.

mahbes: Hapishane, hapsedilen yer.

akvâm-ı beşer: İnsan kavimleri.

tâun: Veba.

züll (zillet): Alçalma, hakirlik.

seffil: Sefalet çeken, muhtaçlık içinde olan.

âfet: Çok güzel.

mel'un: Lânetlenmiş, lânete lâyıq, kovulmuş.

müvekkel: Vekil olan.

esbâb: Sebepler.

sâika: Yıldırım.

âfâk: Ufuklar.

a'mâk: Derinlikler.

lâğam: Yeraltına düşenen bir tür fitilli bomba, mayın.

nefer: Asker.

Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;
Alınır kal'â mı göğsündeki kat kat iman?
Hangi kuvvet onu, hâşâ, edecek kahrına rââm?
Çünkü te'sis-i lâhî o metîn istihkâm.

Sarılr, indirilir mevki-i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkif edemez sun'-u beşer;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
"O benim sun'-u bedî'im, onu çiğnetme!" dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmusunu, çiğnetmeyecek.
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rükû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Vurulup tertemiz alından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhîd'i...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni tarihe!" desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyetler eder istiâb.
"Bu, taşındır." diyerek Kâbe'yi diksem başına;
Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da, ridâ namıyla,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyla;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvizenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvizeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırına.
Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddin'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslam'ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, â'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âğûşunu açmış duruyor Peygamber.

Mehmet Âkif Ersoy

enkâz-ı beşer: Enkaz hâline gelmiş insan bedenleri.

tabya: Bir bölgeyi savunmak için yapılan ve silahlarla güçlendirilen askerî yapı.

hasm: Düşman.

kal'â: Kale.

râm: İtaat eden, boyun eğen.

te'sis-i lâhî: Cenâb-ı Hakk'ın yapması, yaratması.

metîn: Sağlam, dayanıklı.

istihkâm: Düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla düzenlenmiş yer.

mevki-i müstahkem: İçinde çeşitli askeri tesislerin bulunduğu korunaklı bölge.

tevkîf: Tutuklamak, alıkoymak.

serhad: Sınır, hudut.

sun'-u beşer: İnsan işi, insanın yaptığı.

sun'-u bedî: Güzel eser.

şühedâ: Şehitler.

ecdâd: Geçmişteki büyükler, atalar.

Tevhîd: Cenab-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine inanmak.

makber: Mezar, kabir.

herc ü merc: Altüst, darmadağınık, karmakarışık.

edvâr: Devirler, zamanlar.

istiâb: İçine almak.

ridâ: Örtü, hırka, elbise.

lâhd: Mezar, kabir.

ecrâm: Cisimler.

fecir: Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, tan.

lebrîz etmek: Taşacak derecede doldurmak.

mağrib: Batı.

ehl-i salîb: Haçlı Seferlerine katılanlar.

savlet: Şiddetli hücum, saldırma.

iclâl: Kuvvet ve kudret.

â'sâr: Asırlar.

cihât: Cihetler, taraflar, yönler.

âğûş: Kucak.

ÖLÇME
DEĞERLENDİRME

1

Güzel Sanatlar ve Edebiyat

BİLGİ - YORUM

1. Bilimsel gerçeklikle sanatsal gerçeklik arasında ne fark vardır?

2. Sanat eserlerinde bulunması gereken temel nitelikler nelerdir?

3. Sanat, hangi ihtiyaçtan doğmuştur?

4. Güzel sanatlar ile zanaatlar arasında ne fark vardır?

5. Güzel sanatların sınıflandırılmasında rol alan etkenler hangileridir, örnek vererek cevaplayınız.

6. "Karma sanatlar" sözüyle anlatılmak istenen nedir?

7. İfade şekillerine göre metinler kaçaya ayrılır?

8. Dilin tanımını yaparak sosyal ve ulusal işlevini açıklayınız.

9. Edebî metinlerin millî kültür açısından önemini belirtiniz.

10. Atatürk'ün güzel sanatlarla ilgili düşünceleri hakkında bilgi veriniz.

11. Günümüz Türkçesinde "sanat" kelimesinin çağrışım gücünden yararlanılarak "insanları etkileme sanatı, güzel konuşma sanatı, yaşama sanatı" gibi kelime gruplarının oluşturulması, sanatın hangi özelliğini yansıtmaktadır?

12. Öğretici metinleri sınıflandırınız.

13. Bir boyacı ustası ile bir ressam arasındaki farkı güzel sanatlar ile zanaatlar bağlamında açıklayınız.

14. "Güzel sanat eserlerinin biriciklik niteliğini taşıması" ne demektir?

15. Plastik, fonetik ve ritmik sanatların özelliklerini belirterek bunlara birer örnek veriniz.

16. Edebî metinlerle öğretici metinler arasındaki farkları belirtiniz.

17. Edebî metinleri sınıflandırınız.

18. Edebiyatla insanı konu alan bilim dalları arasında nasıl bir ilişki vardır?

19. Kültür nedir, kültürü oluşturan unsurlar hangileridir?

20. Dil ile millî kültür arasında nasıl bir ilişki vardır?

DOĞRU - YANLIŞ

1. Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışan, bunu düzenli bilgi hâline dönüştüren çalışmalara plastik sanatlar denir.

DOĞRU YANLIŞ

2. Ritmik sanatların çoğunda hareket ögesinin yanında fonetik ve görsel ögelerden de yararlanır.

DOĞRU YANLIŞ

3. Bilimsel önermelerin tümü, doğrudan ya da dolaylı olarak gözlemlenebilir olguları dile getirir.

DOĞRU YANLIŞ

4. Sanatçı, eserini oluştururken kişisel eğilim ve isteklerini dikkate almaz, nesnel davranır, objektif bir tutum takınır.

DOĞRU YANLIŞ

5. Edebiyat, geleneksel sınıflandırma yöntemine göre fonetik bir sanattır.

DOĞRU YANLIŞ

6. Bilimsel çalışmalarla ulaşılan sonuçlar her türlü çelişkidenden uzak, kendi içinde tutarlı olmak durumundadır.

DOĞRU YANLIŞ

7. Bilim, evrendeki bütün olguları değil, önemli gördüklerini konu edinir.

DOĞRU YANLIŞ

8. Zanaat, duygu, düşünce, coşku ve hayallerin çizgi, renk, biçim, ses, söz, ritim gibi unsurlarla güzel ve etkili bir biçimde ve kişisel bir üslupla ifade edilmesidir.

DOĞRU YANLIŞ

9. Bir iş, meslek ya da harekette güzel ve etkileyici niteliklerin bulunması, onu sanata yaklaştırır.

DOĞRU YANLIŞ

10. Edebiyat, modern sınıflandırma yöntemine göre bir ses sanatıdır.

DOĞRU YANLIŞ

11. Sanatın ayırıcı özeliği; günlük, basit, sıradan şeylerin üstünde olmasıdır.

DOĞRU YANLIŞ

12. Müzik, geleneksel sınıflandırma yöntemine göre plastik bir sanattır.

DOĞRU YANLIŞ

13. Modern sınıflandırmada bale, pandomim ve halk dansları, dramatik sanatlar içinde ele alınır.

DOĞRU YANLIŞ

14. Bir ürünün ustalık gerektiren bir süreç sonucunda oluşturulması ve güzel olarak nitelenmesi o ürünün sanat eseri sayılması için yeterlidir.

DOĞRU YANLIŞ

15. Bilimsel çalışmalarda kişisellik, öznellik, güzellik, yaratıcılık, biriciklik, kurmaca, hayale yaslanma gibi ögeler ön plandadır.

DOĞRU YANLIŞ

16. Bilim adamı açıklamak, sınıflandırmak, nedenleri ortaya çıkarmak; sanatçı ise hissettirmek, betimlemek, çağrıştırmak, duygu dünyasına seslenmek gibi amaçlarla hareket eder.

DOĞRU YANLIŞ

17. Sanatçıyla zanaatkâr arasındaki farkların en önemlisi, ayrı malzemeleri kullanmalarıdır.

DOĞRU YANLIŞ

18. Her sanat eseri, insanla ya da insanın içli dışlı olduğu bir şeyle ilgilidir.

DOĞRU YANLIŞ

19. Fonetik sanatlar, maddeye biçim veren sanatlardır.

DOĞRU YANLIŞ

20. Resim, modern sınıflandırma yöntemine göre bir yüzey sanatıdır.

DOĞRU YANLIŞ

21. İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan; öğrenim, deneyim, beceri ve ustalık gerektiren işlere zanaat denir.

 DOĞRU

 YANLIŞ

22. Plastik sanatlar, göze hitap eder.

 DOĞRU

 YANLIŞ

23. Mimari, geleneksel sınıflandırma yöntemine göre fonetik bir sanattır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

24. Eyleme dönüşmüş ifadelerle belli olay ve olguların canlandırılması esasına dayalı sanatlar modern sınıflandırmada dramatik sanatlar başlığı altında ele alınır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

25. Sanatçı, maddeyi, öncelikle faydalı olsun, zanaatkâr ise öncelikle güzel, özgün ve etkileyici olsun diye işler.

 DOĞRU

 YANLIŞ

26. İki boyutlu (en ve boy) yüzeyler (kâğıt, tuval, duvar, kumaş vb.) üzerine uygulanan sanatlara modern sınıflandırmada yüzey sanatları denir.

 DOĞRU

 YANLIŞ

27. Heykel, modern sınıflandırma yöntemine göre bir hacim sanatıdır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

28. Dramatik sanatlar sese biçim veren, malzemesi ses ve söz olan sanatlardır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

29. Modern sınıflandırma yöntemine göre üç boyutlu bütün sanatsal çalışmalar mekân sanatları başlığı altında ele alınır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

30. Ritmik sanatlar, harekete biçim veren sanatlardır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

31. Tiyatro ve sinema modern sınıflandırma yöntemine göre birer dramatik sanattır.

DOĞRU

YANLIŞ

32. İç ya da dış mekânı içine alan ya da düzenleyen sanat dallarına hacim sanatları denir.

DOĞRU

YANLIŞ

33. İnsan bedeninin belli bir düzene (koreografi) göre belli hareketleri yapması esasına dayalı sanatlar, modern sınıflandırmada hareket sanatları başlığı altında ele alınır.

DOĞRU

YANLIŞ

34. Edebî metinler, bir konuya açıklık getirmek, herhangi bir konuda bilgi vermek, bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamak vb. amaçlarla oluşturulan metinlerdir.

DOĞRU

YANLIŞ

35. İnsanoğlu çağlar boyunca kendisini ve doğayı edebî metinler aracılığıyla ya anlatarak ya göstererek ya da coşku ile dile getirerek ifade etmiştir.

DOĞRU

YANLIŞ

36. Öğretici metinlerde kelimeler, gerçek anlamlarından çok yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.

DOĞRU

YANLIŞ

37. Edebiyat, kişinin düşünce dünyasından çok duygu ve hayal dünyasına seslenen bir sanattır.

DOĞRU

YANLIŞ

38. Edebî metinlerde temel amaç, edebiyat sanatının olanaklarından yararlanarak duygu, düşünce, olay ve hayalleri özgün, etkileyici ve güzel bir dille ifade etmektir.

DOĞRU

YANLIŞ

39. Öykü, coşku ve heyecanı dile getiren metinler başlığı altında sınıflandırılır.

DOĞRU

YANLIŞ

40. Her edebiyat eseri doğrudan ya da dolaylı olarak insanı konu alır, insanla ilişkili bir gerçeği ya da hayali yansıtır.

DOĞRU

YANLIŞ

41. Kültür, varlığını kuşaktan kuşağa aktarılmasına borçludur. Bu aktarmada en önemli araç, kültür taşıyıcı eserlerdir.

 DOĞRU

 YANLIŞ

42. Edebî metinleri okuyan herkes, aynı şeyleri hisseder, hatırlar; bu metinler herkese aynı şeyleri çağırır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

43. Dil, insanın kendisini, sosyal çevresini ve evreni tanımasını, insanlarla iletişim kurmasını, içinde yaşadığı toplumun geçmiş birikimlerini edinmesini sağlar.

 DOĞRU

 YANLIŞ

44. Dilin günlük kullanımıyla bilim, felsefe ve edebiyat eserlerindeki kullanımları birbirinden farklıdır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

45. Olay çevresinde gelişen edebî metinler; anlatmaya ve göstermeye bağlı edebî metinler olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

46. Edebî metinler, haber ve bilgi vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak vb. amaçlarla kaleme alınır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

47. Edebî metinlerde çoğunlukla nesnel yargılara yer verilir, gerçekler değiştirilmeden dile getirilir.

 DOĞRU

 YANLIŞ

48. Edebî metinlerde kelime, cümle ve mısraların önemli bir bölümü, günlük dildeki anlamlarından sıyrılarak yan anlam değeri kazanır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

49. Edebî metinlerde dil, daha çok şiirsel işlevde kullanılır.

 DOĞRU

 YANLIŞ

50. Öğretici metinler, farklı anlam ve yorumlara açık metinlerdir.

 DOĞRU

 YANLIŞ

51. Kurmaca dünya, gerçek olandan hareketle ve gerçek olanla ilişkilendirilerek kurulan hayalî bir dünyadır.

DOĞRU YANLIŞ

52. Öğretici metinlerde dile getirilenler, doğruluk-yanlışlık ölçütüne göre değerlendirilemez.

DOĞRU YANLIŞ

53. Edebî metin, kurmaca olması yönüyle hayal gücünden az ya da çok ama mutlaka yararlanmak durumundadır.

DOĞRU YANLIŞ

54. Bilimde kavramlardan, felsefede imgelerden, sanatta terimlerden yararlanır.

DOĞRU YANLIŞ

55. Edebî metinlerde, dönemin bilimsel, felsefi, teknik ve sosyal verilerinden yararlanılabilir.

DOĞRU YANLIŞ

56. Edebî metinlerin teması olan bazı olay ve durumlar, öğretici metinlerde de ele alınabilir.

DOĞRU YANLIŞ

57. Şiir, göstermeye bağlı edebî metinler başlığı altında sınıflandırılır.

DOĞRU YANLIŞ

58. Edebî metinler, okuyucuda estetik hazlar uyandıran bir yapıya ve anlatıma sahiptir.

DOĞRU YANLIŞ

59. Edebiyattaki gerçeklik, somut gerçeklerin düşsel dünyada yeniden yaratılmasıyla oluşturulur.

DOĞRU YANLIŞ

60. Coşku ve heyecanı dile getiren metinlerin en önemlisi romandır.

DOĞRU YANLIŞ

BOŞLUK DOLDURMA

1. Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, bu alanda deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak araştırmalar yapan, elde ettiği sonuçları sistemli bilgilere dönüştüren ve buradan genel yasalar çıkarmaya yönelik çalışmalar bütününe denir.

2., duygu, düşünce, coşku ve hayallerin çizgi, renk, biçim, ses, söz, ritim gibi unsurlarla güzel ve etkili bir biçimde ve kişisel bir üslupla ifade edilmesidir.

3. çalışmalarda kişisellik, öznellik, güzellik, yaratıcılık, biriciklik, kurmaca gibi ögeler ön plandadır.

4. İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenim, deneyim, beceri ve ustalık gerektiren işlere denir.

5. Plastik sanatlar, biçim veren sanatlardır.

6. sanatlar, göze hitap eder.

7. sanatlar sese biçim veren, malzemesi ses ve söz olan sanatlardır.

8. Edebiyat, geleneksel sınıflandırma yöntemine göre bir sanattır.

9. Resim, geleneksel sınıflandırma yöntemine göre bir sanattır.

10. Tiyatro, geleneksel sınıflandırmada sanatlar başlığı altında ele alınır.

11. Resim, modern sınıflandırma yöntemine göre bir sanattır.

12. Heykel ve kabartma, modern sınıflandırma yöntemine göre birer sanattır.

13. Mimari, modern sınıflandırma yöntemine göre bir sanattır.

14. Edebiyat, modern sınıflandırma yöntemine göre roman, hikâye, şiir, tiyatro metni, film senaryosu gibi alt dalları olan bir sanattır.

15. Bale, modern sınıflandırma yöntemine göre bir sanattır.

16. Modern sınıflandırma yöntemine göre üç boyutlu bütün sanatsal çalışmalar sanatları başlığı altında ele alınır.

17. Eyleme dönüşmüş ifadelerle belli olay ve olguların canlandırılması esasına dayalı sanatlar, modern sınıflandırmada sanatlar başlığı altında ele alınır.

18.; duygu, düşünce, olay ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ya da yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır.

19., hem kültürü var eden unsurlardan biridir hem de kültürü var eden diğer unsurların (din, gelenek, görenek gibi) taşıyıcısıdır.

20. Bilimde terimler, felsefede kavramlar, sanatta kullanılır.

21. Dil, (manevi-kültürel) alanın oluşmasını sağlayarak bireylerin hem kültürel kimliklerini oluşturmuş hem de bunu ifade etmelerine olanak sağlamıştır.

22. Birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan cümleler ya da mısralar dizisine denir.

23. Metinler gerçeklikle ilişkileri, işlevleri ve yazılış amaçları bakımından temelde ikiye ayrılır:metinler ve metinler.

24. Haber ve bilgi vermek, ikna etmek, kanı-ları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak vb. amaçlarla kaleme alınan metinlere metinler denir.

25. Öğretici metinlerde dil, daha çok işlevde kullanılır.

26. Edebî metinlerde dilin işle-vinden yararlanılarak imgeler oluşturulur, kurmaca dünyalar yaratılır.

27. İnsanoğlu çağlar boyunca kendini ve doğayı ya ya göstererek ya da coşku ile dile getirerek ifade etmiş; bu ifade edişte de edebî metinleri kullanmıştır.

28. Tiyatro metinleri, bağı edebî metinler başlığı altında sınıflandırılır.

29. Edebî metinler, insana ve dış dünyaya özgü her türlü gerçekliğin duygu ve düşünce öğeleriyle birleştirilip bir dünyada yeniden yaratılmasıyla oluşturulur.

30. metinlerde dile getirilenler, doğruluk-yanlışlık ölçütüne göre değerlendirilemez.

EŞLEŞTİRME - 1

1

Resim

A

Fonetik sanatlar

2

Edebiyat

B

Dramatik sanatlar

3

Tiyatro

C

Plastik sanatlar

EŞLEŞTİRME - 2

1

Bale

A

Dil sanatları

2

Karikatür

B

Hacim sanatları

3

Mimari

C

Hareket sanatları

4

Şiir

C

Ses sanatları

5

Heykel

D

Dramatik sanatlar

6

Türk sanat müziği

E

Yüzey sanatları

7

Sinema

F

Mekân sanatları

TEST - 1

1. Bilim adamı yaptığı deney ve gözlemleri, elde ettiği bulguları, diğer meslektaşları tarafından doğruluğunun kontrol edilebilmesi ya da aynen veya kısmen tekrarlanabilmesi düşüncesiyle açık seçik raporlaştırır. Böylelikle, bilimsel çalışmalarını olabildiğince geniş bir kitlenin kontrolüne ve hizmetine sunar.

Bu özellik bilimin aşağıda verilen niteliklerinden hangisiyle daha çok ilişkilidir?

- A) Eleştiriciliğiyle
B) Evrenselliğiyle
C) Seçiciliğiyle
D) Genelleyiciliğiyle
E) Olgusallığıyla

2. ---- sanatlar sese biçim veren, malzemesi ses ve söz olan sanatlardır. Edebiyat, bu tür bir sanattır. Çünkü edebiyatın malzemesi, dildir. Dil ise seslere dayanan bir iletişim sistemidir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Plastik
B) Ritmik
C) Fonetik
D) Dramatik
E) Geleneksel

3. ---- nesnellik, objektiflik, mantıksallık; ---- ise kişisellik, öznellik, güzellik ve yaratıcılık ön plandadır.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilenler sırasıyla getirilmelidir?

- A) Bilimde - sanatta
B) Zanaatta - güzel sanatlarda
C) Sanatta - bilimde
D) Güzel sanatlarda - zanaatta
E) Felsefede - bilimde

4. Bir zanaatkârla güzel sanatlar alanında eser veren bir sanatçı arasında farklar olduğu gibi benzerlikler de vardır. ---- söz konusu benzerliklerden biridir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Aynı malzemeleri kullanabilmeleri
B) Uzun sayılamayacak zaman dilimlerinde eser vermeleri
C) Ortak amaçlarla yapıt üretmeleri
D) Ürünleriyle topluma faydalı olma ilkesini benimsemeleri
E) Günlük hayatı kolaylaştıracak çözümler üretmeleri

5. Geleneksel sınıflandırma yöntemine göre, ---- sanatlara, genel olarak plastik sanatlar denir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) birden çok duyu organına hitap eden
B) "fayda"yı amaç olarak öne çıkaran
C) öğrenim, deneyim, beceri ve ustalık gerektiren
D) maddeye biçim veren
E) malzemesi ses olan

6. Tarih, psikoloji, sosyoloji gibi bilim dallarıyla güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın ortak özelliği aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Toplumsal sorunların ortadan kaldırılmasında temel etken olmaları
B) Yaşamı daha güzel hâle getirmeye çalışmaları
C) Dilin gelişmesi ve zenginleşmesini sağlamaları
D) İnsanın ruhsal yönünü ön plana çıkarmaları
E) Türlü yönleriyle insanı konu almaları

7. ----, hem kültürü var eden unsurlardan biridir hem de kültürü var eden diğer unsurların (din, gelenek, görenek gibi) taşıyıcısıdır.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Tarih B) Edebiyat C) Felsefe
D) Bilim E) Dil

8. ---- metinler, insana ve dış dünyaya özgü her türlü gerçekliğin duygu ve düşünce öğeleriyle birleştirilip kurmaca bir dünyada yeniden yaratılmasıyla oluşturulur.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Öğretici
B) Gazete çevresinde gelişen
C) Edebî
D) Kişisel hayatı konu alan
E) Felsefi

9. Aşağıdakilerden hangisi dilin toplumsal işlevinin bir göstergesidir?

- A) Yeni nesne ve kavramlara karşılık bulabilecek bir yapısının olması
B) Ünlü ve ünsüzlerden oluşması
C) Kişinin duygu dünyasını ifade etmesine yardımcı olması
D) Millî bilincin ve benliğin oluşmasını sağlaması
E) Müzikle sıkı bir bağının bulunması

10. Bir cümleler/mısralar dizisine "----" denilebilmesi için bunların, rastlantısal olarak değil; sıralı ve anlamlı bütünler oluşturmalarını sağlayan bir düzen içinde art arda getirilmesi gerekir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) şiir B) bilimsel eser C) metin
D) dil E) edebiyat

11. Türk dili, edebiyatı ve kültürünün en önemli eserlerinden biridir. Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan bu eser, Türk dilinin ilk sözlüğüdür. Eser, yaklaşık 1000 yıl öncesinin Türk dünyasıyla ilgili çok önemli bilgiler de içermektedir.

Bu parçada sözü edilen kültür taşıyıcı eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Divânü Lûgâti't-Türk
B) Kutadgu Bilig
C) Köktürk Yazıtları
D) Divan-ı Hikmet
E) Atabetü'l-Hakayık

12. İnsanoğlu çağlar boyunca kendisini ve doğayı ya anlatarak ya göstererek ya da coşku ile dile getirerek ifade etmiş; bu ifade edişte de edebî metinleri kullanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi insanoğlunun kendisini ve doğayı "anlatarak" ifade etmesine bağlı olarak ortaya çıkmış bir edebî türdür?

- A) Tiyatro B) Roman C) Deneme
D) Şiir E) Makale

TEST - 2

1. Bilim adamı, bilimsel çalışmaları sırasında kişisel eğilim, istek ve ön yargılarının etkisinde kalmamaya çalışır; mümkün olduğunca nesnel davranır, olguları olduğu gibi saptamaya çalışır. Bu süreçte ulaştığı sonuçları, kamunun soruşturmasına açık ve elverişli olacak biçimde ifade eder.

Bu durumu, bilimin aşağıda verilen niteliklerinden hangisiyle açıklamak daha doğrudur?

- A) Eleştirciliğiyle
B) Birikimli bir süreç oluşuyla
C) Mantıksallığıyla
D) Genelleyiciliğiyle
E) Objektifliğiyle

2. Aşağıdakilerden hangisi güzel sanatlar içinde değerlendirilemez?

- A) Edebiyat tarihi
B) Müzik
C) Sinema
D) Mimari
E) Tiyatro

3. Güzel sanatlarda ---- daha önemlidir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilenler sırasıyla getirilmelidir?

- A) tema, uygulanacak yöntemden
B) güzel bir eser yaratmak, faydalı bir eser yaratmaktan
C) topluma yararlı olmak, düş gücünü yansıtmaktan
D) doğru malzemeyle çalışıp zaman kazanmak, özgün bir üslup ortaya koymaktan
E) toplumun bütün kesimlerine ulaşmak, sanatçının kendisini ifade etmesinden

4. Resim, varlıkların ve soyut durumların kalem, boya, fırça vb.den yararlanılarak kâğıt, bez vb. üzerinde yeniden biçimlendirilmesi ve yaratılması sanatıdır.

Bu açıklamaya göre resim sanatını hangi başlık altında sınıflandırmak doğru olur?

- A) Plastik sanatlar
B) Fonetik sanatlar
C) Mekân sanatları
D) Hacim sanatları
E) Karma sanatlar

5. İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan; öğrenim, deneyim, beceri ve ustalık gerektiren dokumacılık, boyacılık, marangozluk vb. işlere ---- denir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) bilim
B) zanaat
C) güzel sanat
D) sanat
E) karma sanat

6. Dramatik (ritmik) sanatların çoğunda hareket ögesinin yanında işitsel ve görsel ögeler de bulunur. Söz gelimi sözlerinin tümü ya da büyük bölümü şarkı olarak söylenen, müziğe uyarlanmış sahne yapıtı olan "opera"da müzik, edebiyat ve dans iç içedir. Bu nedenle bu tür sanatları ---- sanatlar başlığı altında sınıflandırmak da mümkündür.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) modern
B) plastik
C) geleneksel
D) karma
E) endüstriyel

7. (I) Edebiyat; duygu, düşünce, olay ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ya da yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır. (II) Bu sanata bağlı kalınarak oluşturulan metinlere edebî metin denir. (III) Edebî metinler, öğretici metinler içinde sınıflandırılır. (IV) Her edebiyat eseri doğrudan ya da dolaylı olarak insanı konu alır. (V) İnsanla ilişkili bir gerçeği ya da hayali yansıtır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

8. I. Dilin kültür taşıyıcılık işlevi Türk diline ve kültürüne özgü bir durumdur.
II. Millî kültür, varlığını kuşaktan kuşağa aktarılmasına borçludur.
III. Dil, tinsel (manevi-kültürel) alanın oluşmasını sağlayan unsurlardan biridir.
IV. Kültür taşıyıcı eserlerin önemli bir bölümü dil ile oluşturulur.
V. Yazılı metinler, sözlü eselere göre daha kalıcıdır.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

9. **Aşağıdakilerden hangisi edebî metinlerin ayırıcı özelliğidir?**

- A) Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uyularak oluşturulmaları
B) Belli biçimsel özelliklere sahip olmaları
C) Yalın bir anlatımla oluşturulmaları
D) Nesnellikten uzaklaşmamları
E) İmgelerle oluşturulmaları

10. **Bir milletin eski zamanlardaki kültürü, dili, edebiyatı, dünya görüşü vb. hakkında bugün bilgi sahibi olunabilmesini, aşağıdakilerden hangisiyle açıklamak en uygundur?**

- A) O milletin başka milletlerle köklü ekonomik ilişkilerinin bulunmasıyla
B) O millet içindeki bazı kişilerin eskiden beri şiir ve müziğe ilgi duymasıyla
C) O milletin günümüzde sanat eğitimine önem vermesiyle
D) O milletin söz konusu dönemde yazılı metinler oluşturmasıyla
E) O milletin güzel sanatlara zanaattan daha çok değer vermesiyle

11. Jean-Paul Sartre'a göre edebî metin, yalnızca hareket halindeyken var olan bir topaç gibidir. Onu, yani edebî metni ortaya çıkarmak için, adına okumak denen somut bir eyleme ihtiyaç vardır. Yazar, konuşan kimsedir: O; gösterir, ortaya koyar, buyurur, yadsır, çağırır, yalvarır, hakaret eder, inandırır, araya sokuşturur. Bunu boş yere yaptığı, yani metinlerini okuyucularla buluşturmadığı, yazdıklarını onlara okutmadığı müddetçe de ortada gerçek anlamda bir edebî metnin varlığından söz edilemez.

Bu parçaya göre bir edebî metnin gerçek anlamda "var olduğu" ne zaman anlaşılır?

- A) Edebiyat eleştirmenleri tarafından övgüye değer bulunduğu
B) Toplumsal ve psikolojik konulara değindiğinde
C) Okuyucular tarafından okunmaya başlandığında
D) Sorunlara bilimsel çözümler getirdiğinde
E) Edebiyatçılar tarafından beğenildiğinde

TEST - 3

1. Bilim, evrendeki bütün olguları değil, önemli gör-
düklerini konu edinir.

**Bu durum, bilimin hangi niteliğiyle açıklana-
bilir?**

- A) Evrenselliğiyle
B) Birikimli bir süreç oluşuyla
C) Eleştirciliğiyle
D) Genelleyiciliğiyle
E) Seçiciliğiyle

2. I. Sanatçının ve bilim adamının amaçları, kul-
landıkları yöntemler; olay, olgu, kişi, nesne
vb.lerine bakış açıları birbirinden farklıdır.
II. Sanatçı açıklamak, sınıflandırmak, nedenleri
ortaya çıkarmak; bilim adamı ise hissettir-
mek, betimlemek, çağrıştırmak vb. amaçlarla
hareket eder.
III. Sanat, insanın varlık şartlarından biridir; in-
sanın olduğu her yerde güzel sanatlar da
vardır.
IV. Her sanat eseri biriciktir, yani hiçbir sanat
eseri bütün yönleriyle başka bir esere benze-
mez.
V. Her sanat eseri, insanla ya da insanın içli
dışlı olduğu bir şeyle ilgilidir; sanat eserleri-
nin genel olarak teması, insandır.

**Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangi-
sinde bir bilgi yanlışı vardır?**

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. **Aşağıdakilerden hangisi plastik sanatlar için-
de değerlendirilemez?**

- A) Resim B) Hat C) Heykel
D) Minyatür E) Müzik

4. Güzel sanatlar çeşitli açılardan sınıflandırılabilir.
Geleneksel sınıflandırma yönteminde, sanat
eserinin ---- oluşturulduğu dikkate alınır. Bu yön-
teme göre güzel sanatlar üç ana başlık altında
incelenir.

**Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakiler-
den hangisi getirilmelidir?**

- A) hangi amaçla
B) ne kadar sürede
C) hangi malzemeye
D) toplumun hangi kesimi için
E) hangi sanat ekolünün etkisinde kalınarak

5. İki boyutlu (en ve boy) yüzeyler (kâğıt, tuval, du-
var, kumaş vb.) üzerine uygulanan sanatlar, mo-
dern sınıflandırmada yüzey sanatları başlığı al-
tında ele alınmaktadır.

**Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisi
yüzey sanatları içinde sınıflandırılmaz?**

- A) Resim B) Karikatür C) Fotoğraf
D) Heykel E) Hat

6. I. Kavram ve terimlerle oluşturulmaları
II. Öznel ifadeler taşımaları
III. Kurmaca olmaları
IV. Farklı anlam ve çağrışımlara açık olmaları
V. Özgün ve etkileyici olmaları

**Yukarıdaki numaralanmış bilgilerden hangisi
edebî metinlerin nitelikleri arasında sayıla-
maz?**

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

7. Geleneksel sınıflandırma yöntemine göre ---- sanatlar içinde yer alan tiyatro, bale, dans, opera gibi sanat dallarının karma sanatlar başlığı altında da ele alınabilmesinin temel nedeni, bu sanatlarda görsel ve işitsel öğelerin de önemli rol oynamasıdır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) fonetik B) plastik C) dramatik
D) görsel E) işitsel

8. ---- metinlerde kelime, cümle ve mısraların önemli bir bölümü, günlük dildeki anlamlarından sıyrılarak yan anlam değeri kazanır. Bu tür metinlerde; sezdirme, hissettirme, çağrışırma ön planda tutulur.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Öğretici B) Edebî C) Felsefi
D) Bilimsel E) Tarihsel

9. Edebiyatçılar, insana özgü kimi gerçekleri dile getirebilmek için insanı konu alan bazı bilim dallarından yararlanabilirler. Söz gelimi köyden kente göçmek zorunda kalan bir ailenin yaşadığı toplumsal sorunları edebiyatın kurmaca dünyasında ele almak isteyen bir romancı, ---- biliminden; bu alanda çalışan bilim adamlarının gözlem, araştırma ve incelemelerinden, bu kişilerin oluşturduğu bilimsel metinlerden yararlanabilir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) psikoloji B) sosyoloji C) felsefe
D) tarih E) biyoloji

10. Dil ile oluşturulan eserler, kültürün oluşması ve yaşatılması noktasında bugüne dek çok önemli görevler üstlenmişlerdir. Türk dilinin ilk yazılı metinleri olan, ---- bunlar arasında sayılabilir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Köktürk Yazıtları
B) Divânü Lûgâti't-Türk
C) Atabetü'l-Hakayık
D) Kutadgu Bilig
E) Uygur Metinleri

11. Haber ve bilgi vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak vb. amaçlarla kaleme alınan metinlere genel olarak ---- denir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) makale
B) bilimsel metinler
C) sanatsal metinler
D) öğretici metinler
E) edebî metinler

12. **Aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- A) Bale, plastik sanatların bir dalıdır.
B) Bilim, deneysel yöntemler kullanarak bilimsel yasalar ortaya koyar.
C) Edebî metinlerde dile getirilenler, doğruluk-yanlılık ölçütüne göre değerlendirilemez.
D) Edebî metinler, farklı anlam ve çağrışımlara açıktır.
E) Cümleler arasındaki ilişki, bir metnin omurgasını oluşturur.

TEST - 4

1. Bilimsel bilgiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Öznel yargılara dayanır.
- B) Genelleyicidir.
- C) Kendi içinde tutarlıdır.
- D) Gözlemlenebilir olgulara dayanır.
- E) Eleştiriye açıktır.

2. Sanat, bilim ve felsefe, insanoğlunun maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan, insanlık tarihi kadar eski olan etkinlik alanlarıdır. Tarih boyunca birbirlerini çeşitli açılardan etkileyen ama kendi sınırlarını da belirgin biçimde çizen bu etkinlik alanlarından felsefede ----, bilimde ----, sanatta ise ---- kullanılmıştır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilenler sırasıyla getirilmelidir?

- A) imgeler - terimler - kavramlar
- B) terimler - kavramlar - imgeler
- C) kavramlar - terimler - imgeler
- D) kavramlar - imgeler - terimler
- E) terimler - imgeler - kavramlar

3. Üç boyutlu her tür sanatsal çalışma, günümüzde hacim sanatları bağlamında ele alınmaktadır.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisi bir hacim sanatıdır?

- A) Tezhip
- B) Karikatür
- C) Resim
- D) Tiyatro
- E) Heykel

4. Geleneksel sınıflandırma yöntemine göre güzel sanatlar; plastik, fonetik ve ritmik sanatlar olmak üzere üç ana grupta toplanır.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisinde verilenler aynı grup içinde değerlendirilir?

- A) Bale - resim
- B) Edebiyat - müzik
- C) Mimari - opera
- D) Tiyatro - heykel
- E) Şiir - ebru

5. I. Sanatçılarla zanaatkarlar arasındaki en önemli fark, kullandıkları malzemelerin birbirinden farklı olmasıdır.

II. Sanat eseri güzel ve etkileyici olmakla birlikte biricik de olmalıdır.

III. Tüm özellikleriyle başka bir esere benzeyen, özgün bir tarafı bulunmayan bir ürüne sanat eseri denemez.

IV. Edebiyat, dil ile gerçekleştirilen bir güzel sanat etkinliğidir.

V. Güzel sanatlarla ilgili geleneksel sınıflandırmada, kullanılan malzeme dikkate alınır.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

6. Resim sanatının Osmanlı kültüründeki karşılığı olarak düşünülebilecek ----; ışık, gölge, hacim vb. unsurların yer almadığı küçük resimler yapma esasına dayanır. Bu sanat, çoğunlukla eski yazma kitaplarda kullanılmıştır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) hat
- B) minyatür
- C) ebru
- D) tezhip
- E) nakış

7. Bir edebî metni okuyan herkes, ondan farklı bir anlam çıkarabilir; o metin, herkese farklı duygu ve düşünceleri çağırıştırabilir. Hatta aynı metni farklı zamanlarda okuyan bir kişi her okuyuşunda ondan farklı bir anlam çıkarabilir, onu farklı bir şekilde yorumlayabilir.

Bu durumu aşağıdakilerin hangisiyle açıklamak daha doğrudur?

- A) Bağlam
B) İmge
C) Kurmaca
D) Tema
E) Ana düşünce

8. İnsanoğlunun çağlar boyunca kendini ve doğayı ya anlatarak ya göstererek ya da coşku ile dile getirerek ifade etmesi, bu yöntemlere bağlı edebî metinlerin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi insanoğlunun kendini ve doğayı "göstererek" ifade etmesine bağlı olarak ortaya çıkmış bir edebî türdür?

- A) Destan
B) Roman
C) Tiyatro
D) Şiir
E) Eleştiri

9. Edebiyat; duygu, düşünce, olay ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ya da yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır.

Bu tanıma göre bir edebiyat araştırmacısının aşağıdaki bilim dallarının hanginden daha az yararlanması beklenir?

- A) Filoloji
B) Sosyoloji
C) Psikoloji
D) Sanat tarihi
E) Arkeoloji

10. Dil, insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan bir sistemdir. İnsan hayatının merkezinde yer alan dil, kişinin, kendisini, sosyal çevresini ve evreni tanımasını, başkalarıyla iletişim kurmasını ve içinde yaşadığı toplumun geçmiş birikimlerini edinmesini sağlar. İnsanoğlu, göstergelerden oluşan bir sistem olan dili, doğduğu günden itibaren hazır bulur. Zamanla bu dili öğrenir; duygu, düşünce ve isteklerini bu dille yani ana diliyle çevresindekilere iletir.

Bu parçada dil ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değilmiştir?

- A) Göstergelerden oluşan bir sistem olduğuna
B) Öğrenilmesinin bir süreç içinde gerçekleştiğine
C) Toplumsal işlevinin bulunduğu
D) Seslerden oluşmuş bir yapısının olduğuna
E) Duygu, düşünce ve isteklerin iletilmesine olanak sağladığına

11. I. Edebî metin, kurmaca olması yönüyle hayal gücünden az ya da çok ama mutlaka yararlanmak durumundadır.
II. Edebî metin, yazıldığı dönemin bilimsel, felsefi, teknik ve sosyal alandaki verilerinden yararlanabilir.
III. Edebî metin, oluşturulduğu dönemin somut gerçeklerini ve sosyal sorunlarını konu edinebilir.
IV. Edebî metinde insana ve dış dünyaya özgü her türlü gerçeklik, nesnel bir anlatımla dile getirilir.
V. Edebî metinlerin teması olan bazı olay ve durumlar, öğretici metinlerde de ele alınabilir.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

TEST - 5

1. Bilimdeki her kuram ya da görüş, olgular tarafından desteklendiği sürece "doğru" kabul edilir. Yeni olguları açıklama gücü gösteremeyen ya da bazı gözlem verilerinin doğrulanmadığı bir kuram daha önceki statüsüne bakılmaksızın ya yeniden değerlendirilir ya da reddedilir. Bu, bilimin ---- olmasının doğal bir sonucudur.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) mantıksal
B) evrensel
C) eleştiriye açık
D) objektif
E) paylaşılabilir

2. Geleneksel sınıflandırma yöntemine göre aşağıdakilerin hangisi edebiyat ile aynı tür sanat dalı içinde değerlendirilir?

- A) Mimari
B) Hat
C) Tiyatro
D) Heykel
E) Müzik

3. Bir ürünün sanat eseri kabul edilmesi için aşağıdakilerden hangisi daha çok gereklidir?

- A) Sanat eserine en uygun malzemeyle oluşturulması
B) Oluşturulmasının üzerinden uzun bir zaman diliminin geçmesi
C) Günlük hayatta karşılaşılabilecek olay, durum ve kişileri ele alması
D) Özgün ve etkileyici bir güzelliğinin bulunması
E) Yaşanan zamanı olduğu gibi yansıtmaya çalışması

4. Geleneksel sınıflandırma yönteminde, güzel sanatlar, ---- olmak üzere üç ana başlık altında incelenir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) plastik sanatlar, fonetik sanatlar ve hacim sanatları
B) karma sanatlar, ritmik sanatlar ve hareket sanatları
C) endüstriyel sanatlar, pratik sanatlar ve dil sanatları
D) mekân sanatları, endüstriyel sanatlar ve plastik sanatlar
E) görsel sanatlar, işitsel sanatlar ve dramatik sanatlar

5. Günümüzde hacim ve yüzey sanatları başlıkları altında ele alınan sanat dalları geleneksel sınıflandırmada birer ---- sanat kabul edilmiştir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) plastik
B) fonetik
C) dramatik
D) işitsel
E) endüstriyel

6. Geleneksel sanatlarımızdan olan tezhip; yazma eserleri, levha, albüm ve padişah tuğralarını altın yıldız ve boya ile süsleme sanatıdır.

Bu açıklamalardan yola çıkılarak tezhiple ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Fonetik bir sanattır.
B) Günümüzde eski önemini korumaktadır.
C) Plastik sanatlar içinde ele alınır.
D) Güzel yazı yazma sanatı olarak da kabul edilir.
E) Ritmik sanatlardandır.

7. Aşağıdakilerden hangisi dillerin ortak özelliklerinden değildir?

- A) Seslerden oluşmaları
- B) Yeni kavram ve varlıkları karşılamada eklerden yararlanmaları
- C) İletilerin ifadesine olanak tanımaları
- D) Millî kimliklerin oluşmasında rol oynamaları
- E) Bilinmeyen zamanlarda oluşmaya başlamaları

8. Milletimizin gelenekleri, değer yargıları; yüzlerce yıllık hayat tecrübelerinin en özlü ifadeleri; mani, türkü, atasözü, deyim gibi sözlü ürünlerle kuşaktan kuşağa aktarılmış, günümüze de çoğunlukla bu yolla ulaşmıştır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Sözlü ürünlerin de kültür taşıyıcı işlevi bulunduğu
- B) Türk dilinin çok köklü bir geçmişi olduğunun
- C) Yazılı edebiyat ürünlerinin VIII. yüzyıldan itibaren oluşturulmaya başlandığının
- D) Sahibi belli olmayan ürünlerin yazıya geçirilmesi gerektiğinin
- E) Sözlü edebiyat ürünlerinin unutulmaya yüz tuttuğunun

9. (I) Her metin, bir iletişim aracıdır. (II) Her metnin doğrudan ya da dolaylı olarak taşıdığı bir ileti vardır. (III) Bu ileti, bir tema ya da ana düşünce etrafında birleşmiş; birbirine anlam ve şekilce bağlı anlamlı dil birliklerinden yararlanılarak somutlaştırılır. (IV) Metinleri oluşturulma amaçlarına göre edebî metinler ve öğretici metinler biçiminde ikiye ayırmak mümkündür. (V) Edebî metinlerde temel amaç bir konuya açıklık getirmek, herhangi bir konuda bilgi vermek ya da bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamaktır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

10. Aşağıdakilerden hangisi doğrudan edebî metinleri konu alan bir öğretici metin türüdür?

- A) Eleştiri B) Biyografi C) Deneme
- D) Makale E) Roman

11. Aşağıdakilerden hangisinin edebî metinlere özgü niteliklere sahip olması gerekir?

- A) Bir gazetenin spor sayfasında yer alan haber yazısı
- B) "Sefiller" romanının birkaç sayfa tutan özeti
- C) Bir takvim yaprağının arkasında yer alan yemek tarifi
- D) Bir öykü yarışmasında mansiyon ödülü alan metin
- E) Bir gazetenin kitap tanıtım ekinde yer alan eleştiri metni

12. Aşağıdakilerden hangisi anlatmaya bağlı edebî metinler içinde sınıflandırılır?

- A) Tiyatro B) Öykü C) Deneme
- D) Şiir E) Makale

13. Aşağıdakilerden hangisi millî kültürü oluşturan temel unsurlardan biri değildir?

- A) Dil B) Coğrafya C) İnanç
- D) Tarih E) Gelenek

TEST - 6

1. (I) Bilimi, evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışan, bunu düzenli bilgi hâline dönüştüren çalışmalar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. (II) Bilim, yüzyıllar süren bilimsel bilgi üretme sürecinde kendi ilkelerini oluşturmuştur. (III) Bu ilkelere göre, bilim adamı, çalışmaları sırasında kişisel eğilim, istek ve ön yargılarının etkisinde kalmaz. (IV) Nesnel davranır, olguları olduğu gibi saptamaya çalışır, deneye ve gözleme dayalı bilgiler üretir. (V) Bu ilkeler, aslında sadece bilimin değil güzel sanatların da temelini oluşturur.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. Aşağıdakilerden hangisi zanaatkârla sanatçı arasındaki farklardan biridir?

- A) Zanaatkârın; bilinen, tekrar edilen, faydaya yönelik bir çalışma ortaya koyması
B) Sanatçının eğitim düzeyinin yüksek olması
C) Zanaatkârın sanat eseri üretilmeyecek malzemelerle çalışması
D) Zanaatkârın özgünlükten ödün vermemesi
E) Zanaatkârın ekonomik kaygılar taşımadan çalışması

3. Güzel sanatların plastik, fonetik ve ritmik sanatlar olmak üzere üç ana gruba ayrılarak incelenmesinde aşağıdakilerden hangisi belirgin rol oynamıştır?

- A) Etkileycilik
B) Estetik duyarlıkları yansıtma
C) Kullanılan malzeme
D) Oluşturulma süresi
E) Hitap edeceği kişilerin nitelikleri

4. Tiyatro, geleneksel sınıflandırma yöntemine göre dramatik sanatlar içinde ele alınmasına karşın edebiyattan, dolayısıyla da ---- sanatlardan ayrı düşünülemez bir sanattır. Bunun nedeni, birkaç tiyatro türü dışında bütün tiyatro türlerinde diyaloglara, dolayısıyla da sese, söze, kelimeleme, cümlelere yer verilmesi ve tiyatro oyuncularının diyaloglarının yer aldığı metinlerin, edebî metin kabul edilmesidir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) karma B) fonetik C) plastik
D) ritmik E) görsel

5. Aşağıdakilerden hangisi taş, mermer, boya, çamur vb. malzemelerle yapılan güzel sanatların genel adıdır?

- A) Endüstriyel sanatlar
B) Görsel sanatlar
C) Fonetik sanatlar
D) Karma sanatlar
E) Dramatik sanatlar

6. Hat; beyitlerin, özlü sözlerin, hadis ve ayetlerin güzel bir yazı siliyle kâğıda aktarılması sanatıdır.

Bu açıklamaya göre hat sanatı aşağıdakilerin hangisinde yer alır?

- A) Fonetik sanatlar
B) Hacim sanatları
C) Ritmik sanatlar
D) Görsel sanatlar
E) Dramatik sanatlar

7. Aşağıdakilerden hangisi edebî metinlerin özellikleri arasında gösterilemez?

- A) Türlü yönleriyle yaratıcılarının izlerini taşımaları
- B) Oluşturuldukları dönemin kültürel özelliklerini yansıtabilmeleri
- C) Okuyucularda coşku, heyecan, merak vb. duygular uyandırabilmeleri
- D) Toplumun tüm kesimlerini aynı ölçüde etkileyen bir anlatıma sahip olmaları
- E) Dilin anlatım olanaklarının zenginleşmesini sağlamaları

8. Eyleme dönüşmüş ifadelerle belli olay ve olguların canlandırılması esasına dayalı sanatlara, günümüzde genel olarak ---- denmektedir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) tiyatro
- B) dramatik sanatlar
- C) dil sanatları
- D) koreografi
- E) mekân sanatları

9. Aşağıdakilerden hangisinin edebî metinlere özgü bazı niteliklere sahip olması gerekir?

- A) Bir tarih dergisinde ilk kez yayımlanan tarihî bir mektup
- B) Bir spor spikerinin okuduğu bir transfer haberi
- C) Bir televizyon dizisinin senaryo metni
- D) Sempozyumda okunacak ve tartışılacak bir tebliğ
- E) Roman dalında birincilik ödülü kazanan bir edebiyatçının ödül törenindeki teşekkür konuşmasının metni

10. Dilin hangi özelliği, kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar?

- A) Kültür taşıyıcı eserlerin oluşturulmasını sağlaması
- B) Seslerden oluşan bir yapısının bulunması
- C) Gelişmesini çok uzun sürede tamamlaması
- D) İnsanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlaması
- E) Öğrenilmesi için özel bir çaba harcamanın gerekmemesi

11. I. Çoğunlukla nesnel yargılara yer verilir.
II. Yalın ve anlaşılır bir dil kullanılır.
III. Kelimeler, yan ve mecaz anlamlarından çok, gerçek anlamlarıyla kullanılır.
IV. Süslü ifadelerle başvurulmaktan kaçınılır.
V. Dil, çoğunlukla şiirsel işlevde kullanılır.

Öğretici metinlerle ilgili yukarıdaki cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

12. Edebiyat, kişinin düşünce dünyasından çok duygu ve hayal dünyasına seslenen bir sanattır. Edebî metinlerde temel amaç, dilin ve edebiyat sanatının anlatım olanaklarından yararlanarak duygu, düşünce, olay ve hayalleri özgün, etkileyici ve güzel bir dille ifade etmektir. Bu tür metinlerde dil çoğunlukla ---- kullanılır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) göndergesel işlevde
- B) heyecana bağlı işlevde
- C) alıcıyı harekete geçirme işlevinde
- D) dil ötesi işlevde
- E) şiirsel işlevde

13. Aşağıdaki parçaların hangisinde yazınsal bir söylem vardır?

- A) Her kuşak, kendinden sonraki kuşakta eğitim düzeyinin düşmesinden endişe duyar. Sümer Uygarlığından kalma, insanlık tarihinin en eski metinlerinden biri sayılan 4000 yıllık kısa bir metin, gençlerin önceki kuşağa kıyasla çok cahil olmasından yakınıyor.
- B) Sağlıklı insanlardaki motor beceriler neredeyse kusursuzdur. Bu yüzden bisiklet sürme, buzda kayma, kayak yapma, ip atlama, otomobil kullanma gibi beceriler bir kez edildikten sonra bir daha yitirilmez. On yıl ara verdiğimizde bile pek çaba harcamaksızın bunları tekrar kazanabiliriz.
- C) Bitkiler dünyasında ilginç benzerliklere rastlanabilir. Söz gelimi "ginseng" ve "adamotu" insan şeklini andırır. Bazı kestane filizlerinde gülümseyen yüz görmek olasıdır. Kulak mantarı, gerçekten de kulağa benzeyen bir yapıdadır.
- D) Eski kültürlere ait halk öyküleri hemen herkesçe bilinen öğeler içerirdi. Örneğin yılın belli bir gününde hangi yıldız kümelerinin yükseleceği, birbirine kavuşan sevgililer düşünülerek anımsanabilirdi. Göğün tanınması, ekim yapmak ve ekin toplamak için gerekli olduğundan, bu tür öykülerin uygulamadaki değeri büyüktü.
- E) Turna katarları geçiyordu gölün üstünden gölgeleri maviye düşerek. Van Gölü günün her anında bir renk cümbüşüyle yunup arınıyordu. Sanki göl bir anda som turuncuya kesmiş, bir turuncu şimşek gün döngüsünden girmiş gün batısından çıkmış.

(LYS 2011)

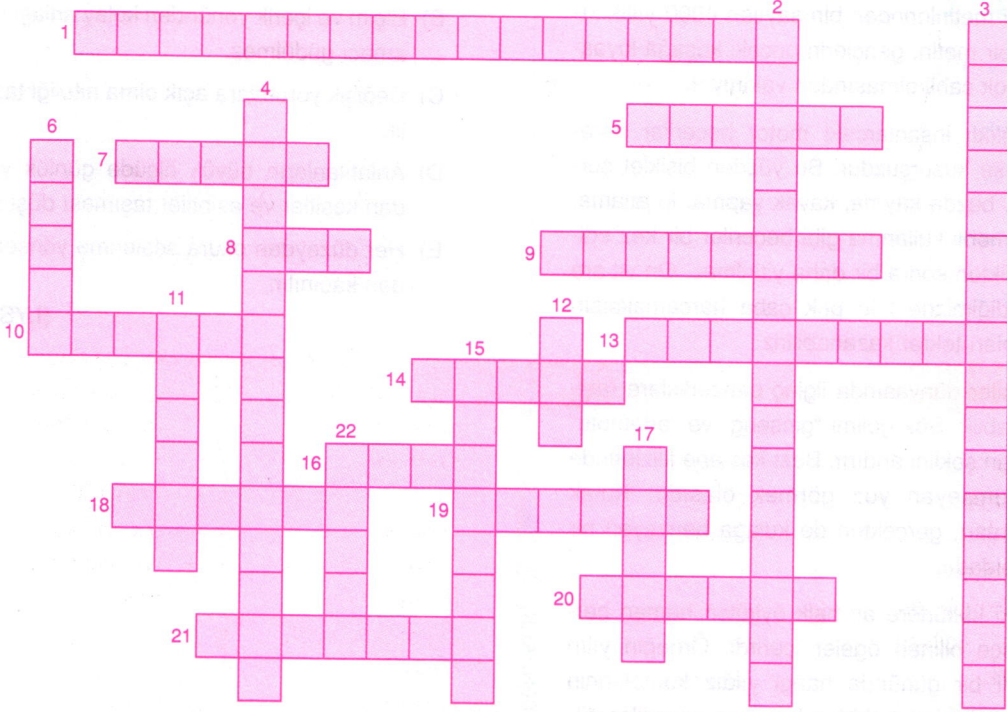
14. Aşağıdakilerden hangisi yazınsal değer taşıyan bir yapıtın popöler yapıtlardan farkları arasında sayılamaz?

- A) Tek boyutlu bakış açısı yerini çok boyutluluğa bırakır.
- B) Biçim ve içerik yönünden kolay anlaşılır olma amacı güdülmez.
- C) Değişik yorumlara açık olma niteliği taşıyabilir.
- D) Anlatılanların büyük ölçüde günlük yaşamdan kesitler ve esintiler taşıması düşünülür.
- E) Her düzeyden okura seslenme yönsemesinden kaçınılır.

(LYS 2011)

BULMACA

Birden çok kelimededen oluşan cevaplarda kelimeler arasında boşluk bırakmayınız. Kelimelerin doğru yazılışlarında kullanılan noktalama işaretini (^ ' -) bulmacayı doldururken kullanmayınız.

1. Türk dilinin ilk sözlüğü
2. Türk dilinin ilk yazılı metinleri
3. Haber ve bilgi vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak vb. amaçlarla kaleme alınan metinler
4. Türk dilinin ilk sözlüğünün yazarı
5. Bir hacim sanatı
6. Fonetik sanatların bir dalı
7. Anlatmaya bağlı edebî metinlerden biri
8. Plastik sanatların hitap ettiği duyu organı
9. Bir yüzey sanatı
10. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin
11. Geleneksel süsleme sanatlarımızdan biri
12. İnsanların seslerden yararlanarak birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan sistem
13. Toplumun oluşum, işleyiş ve gelişim yasalarını inceleyen bilim dalı
14. Birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan cümleler ya da mısralar dizisi
15. Malzemesi dil olan güzel sanat dalı
16. Dramatik (ritmik) sanatların bir dalı
17. Duygu, düşünce, coşku, hayal vb.nin çizgi, renk, biçim, ses, söz, ritim gibi unsurlarla güzel, özgün ve etkileyici biçimde ifade edilmesi
18. Plastik sanatların bir dalı
19. İletişimde görev alan unsurların birlikte meydana getirdikleri ortam
20. Maddeye dayalı gereksinimlerin karşılanması için yapılan; öğrenim, deneyim, beceri ve ustalık gerektiren işler
21. Gerçek olandan hareketle ve gerçek olanla ilişkilendirilerek kurulan hayalî dünya
22. Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışan, bunu düzenli bilgi hâline dönüştüren çalışmalar bütünü

CEVAP ANAHTARI 1

Güzel Sanatlar ve Edebiyat

DOĞRU - YANLIŞ

1. Y 2. D 3. D 4. Y 5. D 6. D 7. D 8. Y 9. D 10. Y 11. D 12. Y
 13. Y 14. Y 15. Y 16. D 17. Y 18. D 19. Y 20. D 21. D 22. D 23. Y 24. D
 25. Y 26. D 27. D 28. Y 29. Y 30. D 31. D 32. Y 33. D 34. Y 35. D 36. Y
 37. D 38. D 39. Y 40. D 41. D 42. Y 43. D 44. D 45. D 46. Y 47. Y 48. D
 49. D 50. Y 51. D 52. Y 53. D 54. Y 55. D 56. D 57. Y 58. D 59. D 60. Y

BOSLUK DOLDURMA

1. bilim	9. plastik	17. dramatik	25. göndergesel
2. Sanat	10. dramatik	18. Edebiyat	26. şiirsel
3. Sanatsal	11. yüzey	19. Dil	27. anlatarak
4. zanaat	12. hacim	20. imgeler	28. göstermeye
5. maddeye	13. mekân	21. tinsel	29. kurmaca
6. Plastik (görsel)	14. dil	22. metin	30. Edebî
7. Fonetik (işitsel)	15. hareket	23. Öğretici ve edebî	
8. fonetik	16. hacim	24. öğretici	

ESLEŞTİRME - 1

1 → C

2 → A

3 → B

ESLEŞTİRME - 2

1 → C

2 → E

3 → F

4 → A

5 → B

6 → Ç

7 → D

TEST - 1

1. B 2. C 3. A 4. A 5. D 6. E 7. E 8. C 9. D 10. C 11. A 12. B

TEST - 2

1. E 2. A 3. B 4. A 5. B 6. D 7. C 8. A 9. E 10. D 11. C

TEST - 3

1. E 2. B 3. E 4. C 5. D 6. A 7. C 8. B 9. B 10. A 11. D 12. A

TEST - 4

1. A 2. C 3. E 4. B 5. A 6. B 7. A 8. C 9. E 10. D 11. D

TEST - 5

1. C 2. E 3. D 4. E 5. A 6. C 7. B 8. A 9. E 10. A 11. D 12. B 13. B

TEST - 6

1. E 2. A 3. C 4. B 5. B 6. D 7. D 8. B 9. C 10. A 11. E 12. E 13. E 14. D

